

MARKIRANJE KRUNSKIH NOVČANICA U KRALJEVSTVU SRBA, HRVATA I SLOVENACA 26. STUDENOGA 1919. – 11. SIJEČNJA (10. OŽUJKA) 1920. GODINE I KRIVOTVORENJE NOSTRIFIKACIJE

Nostrifikacija austrougarskih krunskih novčanica žigosanjem provedena u Kraljevstvu SHS potkraj 1918. i početkom 1919. bila je neučinkovita. Kako se rješenje o zamjeni žigosanjem nostrificiranih kruna odlagalo jer nove novčanice za zamjenu starog zatečenog novca u Kraljevstvu SHS nisu bile još izrađene, ukazala se potreba za tehnički savršenijom oznakom krunskih novčanica, koja se ne bi mogla lako krivotvoriti. Po uzoru na Čehoslovačku Republiku vlada Kraljevstva SHS naložila je da se sve dotad žigosane krunske novčanice („jugokune“) moraju i markirati. U tu svrhu izrađene su posebne markice u obliku biljega (taksenih maraka) koje su lijepljene na ispravno žigosane novčanice od 1000, 100, 50, 20 i 10 kruna (novčanice od 1 i 2 krune prethodno nostrificirane žigovima bile su izuzete od markiranja). Od početka nostrifikacije markiranjem u studenome 1919. pojavile su se i krivotvorine markica, a u znatnim količinama krivotvorine za novčanice najvećih apoena od 100 kruna i napose 1000 kruna. Mnogobrojne krunske novčanice na kojima su pri zamjeni – povlačenju markice označene kao krivotvorine, a krivotvorine su uočene uglavnom kod najvećih apoena, jer se njima pridavala posebna pozornost, izgubile su svaku vrijednost novca. U prilogu članka u prijepisu su najvažniji pravilnici, obavijesti, naredbe i pojašnjenja Ministarstva financija Kraljevstva SHS o markiranju, s posebnim osvrtom na pitanje krivotvorenja nostrifikacije, objavljeni u Službenim novinama Kraljevstva SHS, te i najuglednije obavijesti u onodobnom tisku.

Ključne riječi: *Kraljevstvo SHS, austrougarske krunske novčanice, nostrifikacija, markiranje, krivotvorine*

Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije u novonastalim državama i državama koje su baštinile teritorij Austro-Ugarske Monarhije trebalo je provesti monetarno razdvajanje između država nasljednica, zamjenu austrougarskih kruna valutama država nasljednica i likvidaciju Austro-Ugarske banke. U Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca među prvim gospodarskim i političkim pitanjima bila je valutna unifikacija. Neodgodivo je bilo rješavanje pitanja vrijednosti i pariteta te zamjene, odnosno povlačenja iz optjecaja različitog novca zatečenog na području Kraljevstva SHS, ponajprije austrougarskih kruna, koje su bile najzastupljenije, kao i srpskih dinara, crnogorskih perpera, njemačkih maraka i bugarskih leva te drugih valuta zatečenih u znatno manjim količinama. Uz mnogobrojne poteškoće, tehničke i političke naravi, napose po pitanju nostrifikacije austrougarskih kruna i utvrđivanja vrijednosti nostrificiranih kruna („jugokruna“) prema dinaru, njihova je zamjena i povlačenje iz optjecaja obavljeno tijekom veljače i ožujka (s produljenjem roka zamjene do početka lipnja) 1920. godine. Potpuna unifikacija novca u Kraljevini SHS obavljena je potkraj 1921., odnosno početkom 1922. godine.¹

¹ Usp. Народна Банка 1884 – 1934 ([Београд]: Завод за израду новчаница – Топчидер, [1934.]), 103-110, 139-144; Arnold Keller, Die Abstemplungen des österreichisch – ungarischen Papiergeldes 1918 – 1920 ([Berlin – Wittenau: Selbstverlag], 1962.), 20-33; Miodrag Ugričić, Novčani sistem

U Kraljevstvu SHS bilo je u optjecaju najviše austrougarskih kruna, i značajno je bilo pitanje unutarnje vrijednosti krune, odnos krune prema drugim valutama te način prijelaza od tog, dijelom, obezvrijeđenog novca k stabilnoj valuti. U nekim područjima bivše Austro-Ugarske Monarhije, napose u Austriji i Mađarskoj, došlo je do velike inflacije, što je prouzročilo devaluaciju krune. Prva mjera Kraljevstva SHS u rješavanju valutnog pitanja bila je naredba ministra financija dr. Momčila A. Ninčića² od 25. prosinca 1918. (12. prosinca prema julijanskom kalendaru) o zabrani unosa austrougarskih kruna iz inozemstva u novčanicama više od 1000 kruna. Zatim je 28. prosinca 1918.

Jugoslavije (Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, 1967.), 95-103; *Vitimir Sokolović*, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigovanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja”, *Филателиста / Filatelista*, god. XXVIII, br. 170, (1977.), 32-35 i *Vitimir Sokolović*, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca I.2. Usvajanje dinara za jugoslovensku valutu. Zamena austrougarskih i mađarskih kruna”, *Филателиста / Filatelista*, god. XXIX, br. 175, (1978.), 19-24; Holm Sundhaussen, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat”, *Österreichische Osthefte*, Jg. 27, Heft 1, (1985.), 19-39; *Јован Хаџи-Пешић*, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941*. (Београд: Народна банка Југославије, 1995), 9-31; *Vladimir Geiger*, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS”, u: 1. međunarodni numizmatički kongres u Hrvatskoj [12.-15. listopada 1995. Opatija / 1st International Numismatics Congress in Croatia, October 12-15, 1995., Opatija]. Zbornik radova, gl. ur. Gjuro Krasnov (Zagreb: Hrvatsko numizmatičko društvo – Opatija: Numizmatički studio Dobričić & Dobričić, 1996.), 41-46; *Vladimir Gajger*, „Hrvatski gradovi na novčanicama“, u: 2500 godina kulture štednje i novčarstva na povijesnom hrvatskom tlu, gl. ur. Borna Barac (Zagreb: Privredna banka Zagreb d.d., 1998.), 307-312; *Boris Kršev*, *Financijska politika Jugoslavije 1918-1941* (Novi Sad: Prometej, 1998.), 64-74, 110-114; *Веролоуб Дугалић*, *Народна банка 1884-1941* (Београд: Југословенски преглед, 1999.), 121-146, 164-173; *Ivan M. Becić*, *Financijska politika Kraljevine SHS 1918-1923*. (Beograd: Stubovi kulture, 2003.), 121-130; *Goran Nikolić*, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41*. (Beograd: Stubovi kulture, 2003.), 77-83, 163-164; *Жељко Стојановић*, *Новчанице Народне банке 1884-2004* (Београд: Југословенски преглед, 2004.), 44-51; *Ivan Škrabo*, „O nostrifikaciji novčanica Austrougarske banke u Kraljevini SHS”, *Numizmatičke vijesti*, god. 48, br. 59, (2006.), 214-225; *Ivan M. Bečić*, *Ministarstvo financija Kraljevine Jugoslavije 1918-1941* (Београд: Институт за савремену историју, 2012.), 357-367; *Boris N. Kršev*, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)”, *Civitas*, god. MMXII, br. 3, (2012.), 113-124; *Ivan M. Becić*, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio”, *Istorija 20. veka*, god. XXXI, br. 2, (2013.), 41-58; *Boško Mijatović*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine”, *Istorija 20. veka*, god. XXXII, br. 1, (2014.), 27-50 i *Boško Mijatović*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine (2. deo)”, *Istorija 20. veka*, god. XXXII, br. 2, (2014.), 75-89; *Branko Glišić*, *Pečati i pečačnice novčanice notafilije Srbije 1916-1921*. (Valjevo: [Vlastita naklada], 2016.), 23-156; *Vladimir Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/ Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, u: *Jugoslavija – između ujedinjenja i razlaza*. Institucije jugoslovenske države kao ogledalo srpskih – hrvatskih odnosa 1918 – 1991., Knjiga 2, ur. Bojan B. Dimitrijević i Hrvoje Čapo (Beograd: Institut za savremenu istoriju – Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2022.), 34 te *Vladimir Geiger*, „Prilog bibliografiji radova o nostrifikaciji (žigovanju i markiranju) austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, i njihovoj zamjeni za dinarsko-krunske novčanice, 1918.-1920. – i popis važnijih radova o nostrifikaciji krunskih novčanica u Rijeci te u Austriji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Italiji”, *Obol*, god. LIV, br. 68, (2017.), 7-22. I ondje navedena literatura.

² Dr. Momčilo A. Ninčić (Jagodina, 1876. – Lausanne, Švicarska, 1949.), ekonomist, sveučilišni profesor i političar; prvi ministar financija Kraljevstva SHS, od 20. prosinca 1918. do 16. kolovoza 1919. Usp. „Момчило Нинчић“, http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=момчило_нинчић, i ondje navedena literatura.

(15. prosinca prema julijanskom kalendaru) naređeno i popisivanje i nostrificiranje žigovanjem krunskih novčanica da bi se tako spriječilo daljnje unošenje austrougarskih krunskih novčanica iz Austrije i Mađarske, i utvrdila količina zatečenih kruna u zemlji. Samo žigovima nostrificirane austrougarske krunske novčanice imale su ubuduće obilježje redovnog platežnog sredstva u Kraljevstvu SHS. Žigovanjem i popisom krunskih novčanica koje je zaključeno 31. siječnja 1919. utvrđeno je, prema podacima Privilegovane narodne banke Kraljevine Srbije, da u zemlji ima 5.323 milijuna kruna. Ubrzo je postalo jasno da je žigovanje novčanica bilo nedostatna nostrifikacija. Naime, brzina kojom je žigovanje bilo obavljeno išla je na štetu tehničkih zahtjeva nostrifikacije. Žigovanje je osim Ministarstva financija Kraljevstva SHS izvedeno i od mnogobrojnih i raznih nadležstva, ponajprije banaka i štedionica, poreznih ustanova, kotarskih oblasti, općinskih poglavarstva, vojnih ustanova, i drugih ovlaštenih, a i mnogobrojnih neovlaštenih ustanova i pojedinaca. Žigovi su često upotrebljavani proizvoljno, na različitim mjestima novčanice, iako je bilo određeno da se novčanice nostrificiraju žigovima na „njemačkoj“, odnosno „austrijskoj“ strani i svjetlijim dijelovima te u različitim oblicima i bojama, i pismima, latinicom i ćirilicom, a bilo ih je znatan broj i na stranim jezicima, njemačkom, mađarskom, rumunjskom, talijanskom, francuskom. Oblik i veličina žigova korištenih za nostrifikaciju bili su različiti (kružni, elipsasti, kvadratni, pravokutni, romboidni i dr.), i boja (crna, plava, crvena, ljubičasta, zelena i dr.), prema tome kakva se tinta za žigove našla pri ruci. Ponekad su žigosane i austrougarske krunske novčanice koje nisu više bile važeće. Neispravno žigovanje i krivotvorenje mnogobrojnih žigova bilo je vrlo jednostavno i moglo se lako izvesti. Bilo je to, unatoč strogim zakonskim sankcijama, poticaj za krijumčarenje, masovan nelegalan unos iz inozemstva, austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvo SHS.³

³ Usp. „Наплата порезе [!] и регулisaње валуте“, Вечерње новости, год. XXL, бр. 51, (Београд, 15. децембра 1918.), 2; Народна Банка 1884 – 1934, 139-141; *A. Keller*, Die Abstemplungen des österreichisch – ungarischen Papiergeldes 1918 – 1920, 20-30; *M. Ugričić*, Novčani sistem Jugoslavije, 98-101; *V. Sokolović*, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigovanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja“, 32-34; *H. Sundhaussen*, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat“, 23-25; *Strečko Krese*, „Žigovanje bankovcev na Slovenskem po prvi svetovni vojni“, Numizmatični vestnik, leto XXI, št. 21, (1993.), 532-535; *J. Хацу-Пешућ*, Новац Краљевине Југославије 1918-1941., 11-13, 21-24; *V. Geiger*, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS“, 41-43; *V. Gajger*, „Hrvatski gradovi na novčanicama“, 313-396; *B. Kršev*, Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941, 65-67; *B. Дузалућ*, Народна банка 1884-1941, 172; *Borna Barac*, Papirni novac bivše Jugoslavije i zemalja na području bivše Jugoslavije / Banknotes of the Yugoslavia and the States of the Former Yugoslavia 1767-2002 (Zagreb: Obol-naklada d.o.o., 2002.), 11-14, 63-84, 122-129, 173, 235-236; *I. M. Becić*, Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923., 124-127; *I. M. Бецућ*, Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941, 360-363; *G. Nikolić*, Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41., 78-79, 163-164; *Ж. Стојановић*, Новчанице Народне банке 1884-2004, 44-47; *I. Škrabo*, „O nostrifikaciji novčanica Austrougarske banke u Kraljevini SHS“, 216-221; *B. N. Kršev*, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)“, 116; *I. M. Becić*, „За динар или за круну – ко је добио, а ко изгубио“, 48-50; *B. Mijatović*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, 28-31, 34-35; *B. Glišić*, Pečati i pečačene novčanice notafile Srbije 1916-1921., 23-124 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 35-36.

Na samom početku nostrifikacije austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu SHS opažene su različite nepravilnosti, i nostrifikacija novčanica žigosanjem ubrzo se pokazala nedjelotvornom. Ustanove za nostrifikaciju austrougarskih kruna žigosanjem koristile su žigove koje su imale na raspolaganju, različitih oblika i na različitim jezicima i pismima, i novčanice su žigosane s više tisuća različitih žigova, što je olakšalo posao krivotvoriteljima. Naime, kakavgod pravi žig bio mogao se lako nabaviti ili pak izraditi.⁴ Nostrifikacija žigovima jednostavno i lako je krivotvorena, a stanovništvo nije često moglo ni znati je li žig otisnut na novčanici ispravan ili nije. Krivotvorenje žigova na krunskim novčanicama postalo je toliko mnogobrojno da ni nadležni za nostrifikaciju nisu više mogli razaznati je li žig na novčanici ispravan ili neispravan, odnosno krivotvorina, tako da je vlast na koncu bila primorana prihvatiti veliku količinu krivotvorina i nostrificirati ih markiranjem.⁵ Kako je nelegalno unošenje krunskih novčanica iz inozemstva u Kraljevstvo SHS bilo teško potpuno zaustaviti, količina krunskih novčanica nostrificiranih žigovima svakodnevno se povećavala.

Nostrifikacija krunskih novčanica žigosanjem kako je zamišljena i provedena u Kraljevstvu SHS bila je neučinkovita. Ministarstvo financija Kraljevstva SHS propustilo je izraditi potrebnu količinu, nekoliko tisuća, kvalitetnih i istovjetnih žigova za nostrifikaciju krunskih novčanica i naložiti ustanovama određenim za nostrifikaciju da koriste takve istovjetne žigove, čime bi i masovna pojava neispravnog žigosanja i krivotvorina u znatnoj mjeri bila onemogućena. Usto, bila bi to nedvojbeno i dostatna nostrifikacija.⁶ Kako se rješenje o zamjeni žigosanjem nostrificiranih kruna odlagalo iz jednostavnog razloga, jer nove novčanice predviđene za zamjenu starog zatečenog novca u Kraljevstvu SHS nisu bile još izrađene, ukazala se potreba za tehnički savršenijom oznakom krunskih novčanica, koja se ne bi mogla lako krivotvoriti kao različiti žigovi. Po uzoru na Čehoslovačku Republiku vlada Kraljevstva SHS u Beogradu je naložila da se sve dotad žigosane krunske novčanice moraju i markirati. U tu svrhu izrađene su posebne markice u obliku biljega, odnosno taksenih maraka koje su lijepljene na ispravno žigo-

⁴ *Mijo Mirković*, *Ekonomska historija Jugoslavije* (Zagreb: „Informator“, Novinsko-izdavački, štamparski i birotehnički zavod, 1968.), 310; *I. M. Becić*, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 127; *II. M. Bečuž*, *Ministarstvo financija Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*, 361-363 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 37.

⁵ *Jan van Walre de Bordes*, *The Austrian Crown. Its Depreciation and Stabilization* (London: P. S. King and Son, 1924.), 9; *János Rayman*, „Neobjavljeni osječki žigovi na austrougarskim krunskim novčanicama“, *Numizmatičke vijesti*, god. 42, br. 1 (53), (2000.), 140; *B. Mijatović*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, 35, 38; *Соња Р. Јерковић*, *Народна банка Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца / Југославије 1918-1931. године* (докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, 2018.), 174 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 37.

⁶ *Novica Vučić*, „Razvoj in problemi monetarne politike v Jugoslaviji 1918-1941 (1)“, *Bančni vestnik*, leto 23, št. 1-2, (1975.), 51 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 40.

sane novčanice od 1000, 100, 50, 20 i 10 kruna (novčanice od 1 i 2 krune bile su izuzete od markiranja).⁷ Nostrifikaciju markiranjem krunskih novčanica provest će nasljednici prvog ministra financija Kraljevstva SHS dr. Ninčića, ministri dr. Vojislav S. Veljkovića⁸ i dr. Velizar S. Janković⁹. Ministar financija Kraljevstva SHS dr. Veljković naredio je 13. studenoga 1919. da, za vrijeme dok traje markiranje krunskih novčanica i do nove naredbe, zabranjuje unošenje krunskih novčanica iz inozemstva u Kraljevstvo SHS.¹⁰

Nostrificirati i markiranjem trebalo je ispravno žigovima nostrificirane novčanice Austro-Ugarske Banke od 10 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1915., 20 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1913., 50 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1914., 100 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1912. i 1000 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1902. Međutim, u neznatnim količinama prethodno su nostrificirane žigosanjem i popisane novčanice ranijih izdanja, jer nisu povučene kada su nove krunske novčanice puštene u optjecaj, nego kasnije:

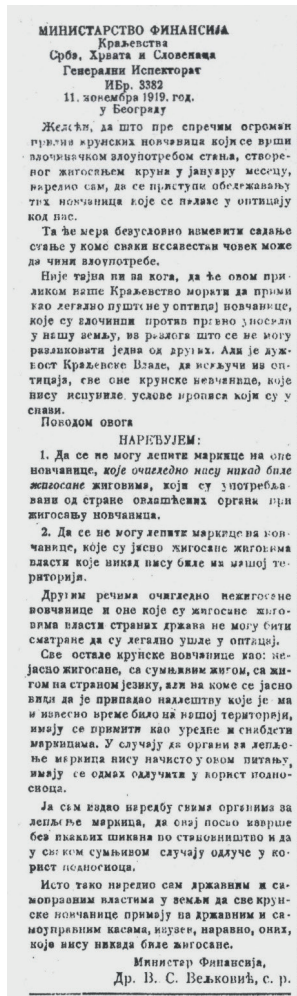
⁷ Usp. *Béla Ambrus*, „Az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek bélyegzései (1918-1920)“, *Az Érem*, XXXII évfolyam, 1, (1976.), 20-21; *Gyula Rádóczy*, *A legújabb kori magyar pénzek (1892-1981)* (Budapest: Corvina Kiadó, 1984.), 31-32; [*Albert*] *Pick* i [*Rudolf*] *Richter*, *Papiergeld-Spezialkatalog Österreich 1759 – 1986. mit folgenden Nebengebieten. Ungarische Reichshälfte/Ungarn / Lombardei-Venetien / Österreichische Niederlande / Militärausgaben / Abstempelungen von Kronennoten / Belegungsgeld / Regionalausgaben / Papiergeldähnliche Wertpapiere* (Dornbirn: Sedlmayr KG, 1986.), 134-135; *Gyula Rádóczy* i *Géza Tasnádi*, *Magyar papírpénzek 1848-1992* (Budapest: Danubius Kódex Kiadó Kft., 1992.), 360, 366, 380; *Srećko Krese*, „Kolkovanje bankovcev na Slovenskem po prvi svetovni vojni“, *Numizmatični vestnik*, leto XXII, št. 22, (1994.), 568-571; *J. Хапу-Пеувић*, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 26; *Željko Stojanović*, *Papirni novac Srbije i Jugoslavije / Das Papiergeld Serbiens und Jugoslawiens / Paper Money of Serbia and Yugoslavia* (Beograd: Željko Stojanović [Vlastita naklada], 1996.), 86; *Borna Barac*, *Papirni novac Hrvatske 1778 – 1998.* (Zagreb: Obol – naklada d.o.o., 1998.), 21-24 i *B. Barac*, *Papirni novac bivše Jugoslavije i zemalja na području bivše Jugoslavije / Banknotes of the Yugoslavia and the States of the Former Yugoslavia 1767-2002*, 67; *Ж. Стојановић*, *Новчаннице Народне банке 1884-2004*, 46-47; *Željko Stojanović*, *Nacionalni katalog novčanica Srbije i Jugoslavije / Standardkatalog für das Papiergeld Serbiens und Jugoslawiens / Standard Reference Guide to Serbian and Yugoslav Paper Money* (Beograd: Sanimex, 2007.), 64-73; *Rudolf Richter*, *Papiergeld Spezialkatalog Österreich 1759-2010 und folgende Nebengebiete. Ungarische Reichshälfte/Ungarn / Lombardisch-Venetianisches Königreich und Triest / Österr.[eichischen] Niederlande / Militärausgaben / Abstempelungen auf Kronennoten / Belegungsgeld / Regionalausgaben, Länderscheine und Notgeld / Notgeld ca. 1800 bis 1887 / Papiergeldähnliche Wertpapiere* (Salzburg: Dr. Winfried Frühwald Verlags- und Auktionshaus, 2010.), 230-233; *B. Glišić*, *Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921.*, 126-128 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 42 te „Marke za ‘nostrifikaciju neprijateljskog novca’“ / „1919. Marke za denominaciju – ‘nostrifikaciju neprijateljskog novca’“, [http://www.banknote.ws/COLLECTION/countries/EUR/YUG/YUG-SHS.htm](http://www.ephila-stamps.com/index.php/jugoslavija-1918-1914/147-marke-za-qnostrifikaciju-neprijateljskog-novcaq1_„Jugoslavija – Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca“ / „Ministarstvo financija“ / „1919. ‘Ljepljive marke’ na izdanju austrougarske krune“).

⁸ Dr. Vojislav S. Veljković (Beograd, 1865. – Beograd 1931.), pravnik i političar, ministar financija Kraljevstva SHS od 16. kolovoza 1919. do 19. veljače 1920. Usp. „Војислав Вељковић“, http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=војислав_вељковић, i ondje navedena literatura.

⁹ Dr. Velizar S. Janković (Beograd, 1880. – Beograd, 1966.), ekonomist i političar; ministar financija Kraljevstva SHS od 19. veljače do 17. svibnja 1920. Usp. „Велизар Јанковић“, http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=велизар_јанковић, i ondje navedena literatura.

¹⁰ Usp. „На основу решења Министарског Савета, ИБр. 3439, од 13. новембра о.[ве] г.[одине] Наређујем [...] ИБр. 3439, од 13. новембра 1919. год.[ине] у Београду, Министар финансија, Др. В.[ојислав] С. Вељковић с. р.“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. I., br. 146, (Beograd, 25. novembra 1919.), 2.

10 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1904., 50 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1902. i 100 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1910. Novčanice od 10 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1904., 50 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1902. kasnije su i markirane. Usto, prvom su nostrifikacijom bile žigosane i novčanice od 1 krune s nadnevkom 1. prosinca 1916. i 2 krune s nadnevkom 1. ožujka 1917., te i starije izdanje od 2 krune s nadnevkom 5. kolovoza 1914.¹¹

Naredba ministra financija Kraljevstva SHS dr, Vojislava S. Veljkovića o markiranju krunskih novčanica, 11. studenoga 1919. – „Министарство финансија Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца Генерални инспекторат ИБр. 3382 11. новембра 1919.

¹¹ Usp. *J. Хаџи-Пешић*, Новац Краљевине Југославије 1918-1941., 24, 27-28; *Ž. Стојановић*, *Papirni novac Srbije i Jugoslavije / Das Papiergeld Serbiens und Jugoslawiens / Paper Money of Serbia and Yugoslavia*, 83, 85; *Ж. Стојановић*, *Новчанице Народне банке 1884-2004*, 44-47 и *В. Глишић*, *Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921.*, 24-27, 213-239.

год.[ине] у Београду“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 141, (Београд, 18. новембра 1919.), 2.¹²

Markice za markiranje krunskih novčanica i postupak markiranja bili su tačno propisani. Prilikom markiranja bilo je zadržano po 20% od vrijednosti svake novčanice. Država je pridržavanje postotaka opravdavala time da želi „umanjiti cirkulaciju [bank]nota” i da će tako porasti kupovna moć novca¹³, iako je i nadalje puštala u optjecaj znatne količine krunskih novčanica. Na pridržanu svotu izdavane su priznanice, koje su nakon unifikacije novca trebale biti isplaćene, ali država to obećanja nije u potpunosti ispunila. Markiranje je počelo 26. studenoga 1919., a dovršeno je 11. siječnja 1920. Kasnije je omogućeno i naknadno markiranje do 10. ožujka 1920. Ustanove za nostrifikaciju austrougarskih krunskih novčanica, razumljivo je, prilikom markiranja iskazivale su posebnu pozornost ispravnosti žigova na novčanicama najveće vrijednosti, od 100 i 1000 kruna. Istovremeno od početka nostrifikacije markiranjem pojavile su se i krivotvorine markica za markiranje novčanica, a u znatnim količinama krivotvorine markica za novčanicu od 1000 kruna. Krivotvorene markice na krunskim novčanicama koje su prepoznate nisu uzimane na zamjenu. Ukupna svota markiranih krunskih novčanica („jugokruna“) iznosila je 5.686,606.730 ili za 363,606.730 kruna više nego što je prvotno žigosano. Naime, za toliki iznos povećao se ukupni optjecaj krunskih novčanica u Kraljevstvu SHS (ne računajući novčanice od 1 i 2 krune koje nisu bile markirane) unošenjem novčanica iz inozemstva, ponajprije iz Austrije i Mađarske, i krivotvorenjem žigova.¹⁴

¹² Ova je naredba Ministarstva financija Kraljevstva SHS objavljena prvotno dva dana prije kao obavijest da će se pristupiti markiranju krunskih novčanica. Usp. „Саопштења. Обележавање крунских новчаница“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенца, год. I., бр. 140, (Београд, 16. новембра 1919.), 2.

¹³ Министарство финансија Кралјевства ШС поткрај студеноса 1919. даје посебну обавијест и ројашњење о разлозима задржавања 20% од новчаница поднесених на маркирање. Усп. „Саопштења. Коминике Министарства финансија. Поводом извесних злонамерних коментара наређеног маркирања круна [...]“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенца, год. I., бр. 146, (Београд, 25. новембра 1919.), 2.

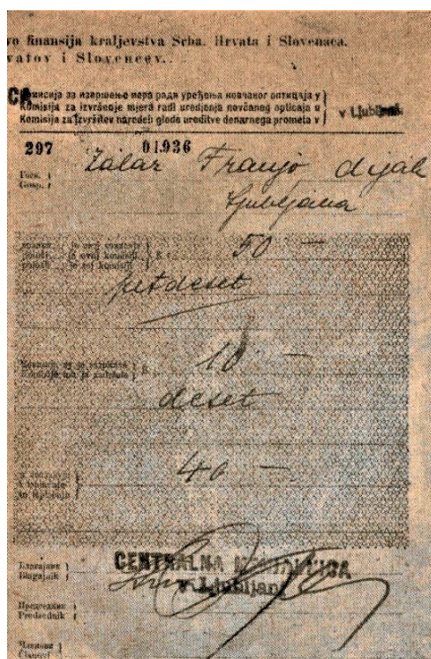
¹⁴ Усп. „Правилник о поступку приликом маркирања круна“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 151, (Београд, 30. новембра 1919.), 2-3; Народна Банка 1884 – 1934, 141; *A. Keller*, Die Abstemplungen des österreichisch – ungarischen Papiergeldes 1918 – 1920, 30-33; *M. Ugričić*, Novčani sistem Jugoslavije, 100-102; *V. Sokolović*, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigosanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja“, 34-35; *H. Sundhaussen*, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat“, 25; *J. Хаџи-Пеуић*, Новац Краљевине Југославије 1918-1941., 24-30; *V. Geiger*, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS“, 43-44; *B. Kršev*, Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941, 67-69; *B. Дуѓалић*, Народна банка 1884-1941, 172; *I. M. Becić*, Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923., 127-128, 134; *I. M. Бецић*, Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941, 364, 371; *Ж. Стојановић*, Новчанице Народне банке 1884-2004, 47; *I. Шрабо*, „O nostrifikaciji novčanica Austrougarske banke u Kraljevini SHS“, 221-223; *B. N. Kršev*, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)“, 117; *I. M. Becić*, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio“, 50-51; *G. Nikolić*, Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41., 82, 163; *Ж. Стојановић*, Новчанице Народне банке 1884-2004, 47; *B. Mijatović*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, 38-39; *B. Glišić*, Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921., 125-156 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 40-41.

U Čehoslovačkoj Republici su krunske novčanice nostrificirali posebnim markicama – biljezima.

Kako se rješenje o zamjeni austrougarskih kruna, odnosno jugokruna odlagalo ukazala se potreba za tehnički savršenijom oznakom krunskih novčanica, koja se ne bi mogla lako krivotvoriti kao različiti žigovi. Čehoslovačka je vlada umjesto žigova stavljala na krunske novčanice markice – biljege. To je odlučila i vlada u Beogradu. Naređeno je, da se moraju sve dotad žigosane krunske novčanice i markirati. U tom cilju bilo je izvedeno lijepljenje posebnih markica (u obliku biljega) s natpisom: Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, na ispravno žigosane novčanice od 1000, 100, 50, 20 i 10 kruna (novčanice od 1 i 2 krune bile su izuzete od markiranja).

Prilikom markiranja, po uzoru na Čehoslovačku Republiku, bilo je zadržano po 20% od vrijednosti svake novčanice. Država je pridržavanje postotaka opravdala time, da želi “umanjiti cirkulaciju nota”, i da će tako porasti kupovna moć novca, iako je i nadalje puštala u optjecaj znatne količine krunskih novčanica. Na pridržanu svotu izdane su priznanice, koje su nakon unifikacije novca trebale biti isplaćene, ali toga obećanja nije država ispunila.

Priznanica na zadržanih 20% od kruna podnesenih na markiranje¹⁵

Krunske novčanice s neispravnim, odnosno neodgovarajućim, nejasno otisnutim i krivotvorenim žigom, a koje su blagajnički, najčešće pri drugoj nostrifikaciji markiranjem ili pri konačnoj zamjeni „jugokruna“ kao takve prepoznate, označavane su ravnim žigom, latinicom: „Neispravna“.¹⁶ Kako „obični“ građani ne bi bili oštećeni, riješeno je da se sporne žigosane krunske novčanice markiraju, čime su legalizirane i novčanice s

¹⁵ Priznanice na zadržanih 20% od krunskih novčanica podnesenih na markiranje izuzetno rijetko su sačuvane, i štoviše jedini je poznati odnosno u numizmatičkoj literaturi objavljeni primjerak onaj koji je prvotno objavio *Vladimir Murko*, *Denar* (Ljubljana: Slovenska poljudnoznanstvena knjižnica „Svet“, letnik I, št. 1, 1. septembra 1943.), 80, a kasnije i *Zmago Jelinčič*, *Katalog bankovcev jugoslovenskih dežel – Katalog novčanica jugoslovenskih zemalja – Paper money catalogue of Yugoslav countries*, 2. del – pomožne izdaje – 2. dio – pomoćna izdanja – Part 2 – auxiliary issues (Ljubljana: Samozaložba [Vlastita naklada], 1989./1990.), 148.

¹⁶ Usp. *B. Ambrus*, „Az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek bélyegzései (1918-1920)“, 19-20; *Gy. Rádóczy*, *A legújabb kori magyar pénzék (1892-1981)*, 31; *Z. Jelinčič*, *Katalog bankovcev jugoslovenskih dežel – Katalog novčanica jugoslovenskih zemalja – Paper money catalogue of Yugoslav countries*, 2. del – pomožne izdaje – 2. dio – pomoćna izdanja – Part 2 – auxiliary issues, 196; *Gy. Rádóczy* i *G. Tasnádi*, *Magyar papírpénzek 1848-1992*, 360, 366, 380; *B. Glišić*, *Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921.*, 129, 166-167; *Vladimir Geiger* i *Branko Ostajmer*, „Nostrifikacija i zamjena austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca (1918. – 1921.)“: primjer trgovišta i kotara Đakovo”, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 14 (2019.), 124 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/ Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske kruna – ‘jugokruna’ i srpskog dinara)“, 38.

krivotvorenim žigovima.¹⁷ Prema „Pravilniku o postupku prilikom markiranja kruna“, riječ je o novčanicama manjih vrijednosti (novčanice od 1 i 2 krune bile su izuzete od nostrifikacije markiranjem). „Kod novčanica sitnije vrednosti obraćaće se takođe pažnja na ispravno žigosanje, ali će se u sumnjivim slučajevima novčanice ipak markirati.“ Ali za novčanice najveće vrijednosti, od 100 i 1000 kruna, „svim ustanovama koje budu vršile markiranje, naređuje se da obrate pažnju na to da žigovi na hiljadarkama i stotinarkama budu nesumnjivo autentični, makar bili i nedovoljno jasni, to će reći da ti žigovi dolaze od strane naših policijskih ili vojnih vlasti, koje su žigosanje vršile.“¹⁸ – Ministarstvo financija Kraljevstva SHS donijelo je 27. studenoga 1919. dopune i pojašnjenja odredbi „Pravilnika o postupanju prilikom markiranja kruna“.¹⁹

Nakon učestalih prigovora u javnosti o nekorisnosti izrade i upotrebe markica i „jalovom poslu“ markiranja, koji zahtijeva znatnog troška, a nije zaštićen od krivotvorina, a što se dogodilo s markicama za nostrifikaciju krunskih novčanica u Čehoslovačkoj Republici, Ministarstvo financija Kraljevstva SHS izdalo je 30. studenoga 1919. objašnjenje kojim odbacuje mogućnost krivotvorenja markica, „[...] jer će se upotrebiti savršenija tehnička sredstva. Naše markice – nalepnice, neće se moći falsifikovati kao češke markice, jer je njihova izrada mnogo savršenija [...]. Dok su češke nalepnice, zbog hitnje, izrađene samo u jednoj boji i na dosta prostoj hartiji, tako, da su se mogle falsifikovati cinkografskim putem, naše su izrađene u dve boje i izrada je uopšte mnogo finija, tako da ne samo pojedinci već ni manji štamparski zavodi ne bi ih mogli falsifikovati, a da se falsifikovanje ne pozna na prvi pogled. Što se tiče većih štamparija, opasnost falsifikovanja mnogo je manja, jer je nad njima lakša kontrola [...]“.²⁰ – Markice za nostrifikaciju krunskih novčanica u Kraljevstvu SHS tiskane su u Austriji, u Beču, i izrađeno ih je sveukupno 100 milijuna. Posebna je zanimljivost da je trošak izrade markica Ministarstvo financija Kraljevstva SHS patilo ne novcem nego s dva vagona brašna i jednim vagonom slanine.²¹

Tada su finansijski stručnjaci u Zagrebu procjenjivali da dobro izrađena markica za nostrifikaciju krunskih novčanica može odolijevati krivotvoriteljima tri mjeseca, što

¹⁷ B. Mijatović, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, 38 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 15.

¹⁸ „Pravilnik o postupku prilikom markiranja kruna“, Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, god. I., br. 151, (Beograd, 30. novembra 1919.), 3.

¹⁹ Usp. „Glavna komisija za markiranje kruna u Beogradu, na osnovu čl.[ana] I., stava 3., Pravilnika o postupku prilikom markiranja kruna od 7. novembra 1919. god.[ine], donela je ova rešenja kojima se dopužuju i objašnjuju odredbe pomenutog pravilnika“, Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, god. I., br. 152, (Beograd, 1. decembra 1919.), 3.

²⁰ „Саопштења. Објашњење Министарства Финансија“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 151, (Београд, 30. новембра 1919.), 3. Usp. J. Хаџи-Пешић, *Новац Краљевине Југославије 1918-1941.*, 26 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 41-42.

²¹ *Велимир Бајкић*, *Изабрани списи* (Београд: Службени гласник, 2009.), 105 i B. Mijatović, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, 38.

je bilo dostatno za provođenje zamjene i povlačenja „jugokruna“.²² Kada je i konačno određeno da se pristupa nostrifikaciji krunskih novčanica markiranjem, ni u *Službenim novinama Kraljevstva SHS*, a ni drugdje u tisku ili javnim oglasom nisu objavljeni opisi i(li) slikovni prikazi markica za markiranje novca, što je nedvojbeno uvelike olakšalo posao prevarantima i krivotvoriteljima.

Za nostrifikaciju markiranjem krunskih novčanica koristile su se različite markice. Prvi tip za novčanice od 10, 20 i 50 kruna, veličine 22x27 mm, zupčane: 10 kruna narančasta markica, 20 kruna ljubičasta markica i 50 kruna zelena markica s trojezičnim natpisom: „Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца / Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca / Kraljestvo Srbov Hrvatov in Slovencev“; drugi tip za novčanice od 100 kruna, veličine 25x36 mm, u tri je osnovne varijante: srpska, nezupčana, s natpisom „Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца“, hrvatska, nezupčana, s natpisom „Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca“ i slovenska, zupčana i nezupčana, s natpisom „Kraljestvo Srbov Hrvatov in Slovencev“; treći tip za novčanice od 1000 kruna, višebojna, veličine 25,5x37,5 mm, nezupčane, u tri je varijante: srpska s natpisom „Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца“, hrvatska s natpisom „Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca“ i slovenska s natpisom „Kraljestvo Srbov Hrvatov in Slovencev“.

Prvi tip:

1. za 10 kruna	narančasta, zupčana
2. za 20 kruna	ljubičasta, zupčana
3. za 50 kruna	zelena, zupčana

Drugi tip:

1a. za 100 kruna	srpski, ćirilica, nezupčana, u: СЛОВЕНАЦА, С и Л rastavljeno
1b. za 100 kruna	srpski, ćirilica, nezupčana, u: СЛОВЕНАЦА, С и Л spojeno

²² B. Bajkić, *Изабрани списи*, 105; N. Vučić, „Razvoj in problemi monetarne politike v Jugoslaviji 1918-1941 (1)“, 52 i B. Mijatović, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, 38 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 42.

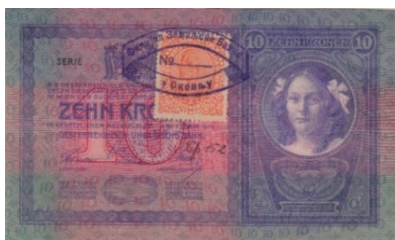
- 2a. za 100 kruna hrvatski, nezupčana
 2b. za 100 kruna hrvatski, nezupčana, – manja slova
 3a. za 100 kruna slovenski, zupčana
 3b. za 100 kruna slovenski, nezupčana

Treći tip

1. za 1000 kruna srpski, ćirilica, nezupčana
 2. za 1000 kruna hrvatski, nezupčana
 3. za 1000 kruna slovenski, nezupčana

Markirane novčanice od 10 kruna (2. siječnja 1915.), 20 kruna (2. siječnja 1913.), 50 kruna (2. siječnja 1914.), 100 kruna (2. siječnja 1912.) i 1000 kruna (2. siječnja 1902.)

Markirane novčanice od 10 kruna (2. siječnja 1904.) i 50 kruna (2. siječnja 1902.)

Nostrificirati i markiranjem trebalo je ispravno žigovima nostrificirane novčanice Austro-Ugarske Banke od 10 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1915., 20 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1913., 50 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1914., 100 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1912. i 1000 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1902. Međutim, u neznatnim količinama prethodno su nostrificirane žigosanjem i popisane novčanice ranijih izdanja, jer nisu povučene kada su nove krunske novčanice puštene u optjecaj, nego kasnije: 10 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1904., 50 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1902. i 100 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1910. Novčanice od 10 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1904., 50 kruna s nadnevkom 2. siječnja 1902. kasnije su i markirane.

Markice za nostrifikaciju lijepljene su na krunske novčanice od 10, 20, 50, 100 i 1000, i ovjerene žigom nadležne ustanove koja ih je markirala. Neposredno po početku markiranja, kada je mišljenje bilo da se markice za nostrifikaciju krunskih novčanica izrađene u Beču ne mogu uspješno krivotvoriti, u novčanom optjecaju Kraljevstva SHS pojavile su se krunske novčanice s krivotvorenim markicama.²³ Prevaranti su krunske novčanice „nostrificirali“ markiranjem i lijepili razne stare biljege (taksene marke) ili poštanske marke. Krivotvorili su markiranje i tako da su skidali ispravne markice za nostrifikaciju s manjih krunskih apoena i lijepili ih na novčanice veće vrijednosti.²⁴ Pojavile su se različite krivotvorine markica za nostrifikaciju krunskih novčanica, a u većim količinama krivotvorine markica za novčanice od 100 kruna i u znatnim količinama krivotvorine markica za novčanicu od 1000 kruna.²⁵ Prilikom povlačenja – zamjene

²³ I. M. Becić, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio“, 50; I. M. Becić, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 128; II. M. Bečić, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 364 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 43.

²⁴ Usp. *Сељанин*, „Пазите на новце.“, *Застава*, год. LI, бр. 17, (Нови Сад, 24. јануара 1920.), 2 i i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 44.

²⁵ Usp. B. Glišić, *Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921.*, 126-128 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 44.

novčanica takve su neispravno markirane novčanice prema „Pravilniku o povlačenju krunskih novčanica“ bile nevažeće i bezvrijedne.²⁶

1. Novčanica od 10 kruna „nostrificirana” – krivotvorena markiranjem biljegom (taksenom markom) Kraljevine Crne Gore iz 1912. godine (neoznačeno kao krivotvorina).
2. Novčanica od 10 kruna „nostrificirana” – krivotvorena markiranjem poštanskom markom Kraljevine Srbije iz 1918. godine (neoznačeno kao krivotvorina).
3. Novčanica od 20 kruna „nostrificirana” – krivotvorena markiranjem poštanskom markom Kraljevstva SHS iz 1918. godine (neoznačeno kao krivotvorina).

Prema pisanju novosadske *Zastave* od 26. veljače 1920., u Novom Sadu je „zavladala [...] velika uznemirenost zbog pojave krunskih hiljadarki sa lažnim markicama. U prometu ih je bilo u velikoj količini, a svet se toliko uzbudio, da hiljadarke uopšte nije hteo primati, da ne bi slučajno dobio i koju lažnu. Naša policija se odjednom pretvorila u bankarsku radnju; ljudi su u masama donosili hiljadarke sa lažnim markicama.”²⁷

Usto, stanovništvo je zbunjivala i različita izrada, odnosno izgled markica za nostrifikaciju iste vrijednosti, ponajprije slovenske markice za nostrifikaciju 100 kruna, koje su bile izrađene i puštene u upotrebu rezane perforiranjem – zupčano i rezane obično, (a hrvatske i srpske markice za nostrifikaciju 100 kruna bile su rezane obično, kao i veći dio slovenskih markica), o čemu je pak pisao zagrebački *Obzor* početkom ožujka 1920.; „U mnogo se navrata dešava, da pojedinci neče primati austrougarske novčanice od

²⁶ I. M. Becić, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 128 i II. M. Бецућ, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 364-365. Успр. „Министарство финансија Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца Генерални инспекторат ИБр. 1545 30. јануара 1920. год.[ине] у Београду. Правилник о повлачењу крунских новчаница“, *Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца*, год. II., бр. 24, (Београд, 3. фебруара 1920.), 1.

²⁷ „Лажне хиљадарке”, *Застава*, год. LI, бр. 44, (Нови Сад, 26. фебруара 1920.), 3.

Kr.[una] 100 čiji su rubovi perforirani a nisu ravno odrezani. Dodajemo, da je to posve neispravno jer su neke markice rezane nožem a druge opet strojem za perforiranje.“²⁸

U vremenu nepovjerenja i u markiranjem nostrificirane krunske novčanice, „obične“ građane su vjerojatno zbunjivale i izazivale sumnju u ispravnost i prave markice perforirane zupčanjem (10, 20 i 50 za ? kruna te slovenska za 100 kruna), koje su bile samo dijelom perforirane – zupčane, jer su bile na rubovima arka, pa su zupčane s dvije ili pak tri strane.

Slovenska markica za nostrifikaciju novčanice od 100 kruna, zupčana.

Markice za nostrifikaciju novčanica od 10 i 100 kruna, perforirane – zupčane s tri strane, a jedna strana je nezupčana (rub arka).

Prva mjera Narodne banke, odnosno Ministarstva financija Kraljevstva SHS bila je utvrditi značajke krivotvorenih markica i o tome izvijestiti i upozoriti stanovništvo. Tako je u *Službenim novinama Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca* 18. veljače 1920. objavljena opsežna obavijest Ministarstva financija Kraljevstva SHS (odnosno General-

²⁸ Usp. „Markice izradjene akvarelnim bojama“, *Obzor*, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3; *B. Kršev*, *Financijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 68 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/ Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 45.

nog Inspektorata Ministarstva financija, IBr. 3320, od 4. veljače 1920.) o pojavi lažnih markica za markiranje novčanica od 1000 kruna i opis 10 različitih tipova krivotvorina: „U saobraćaju se pojavile lažne markice na hiljadarkama. Da bi se mogla praviti razlika između pravih i falsifikovanih markica Ministarstvo Finansija objavljuje sledeće: Sve su ispravne markice jednake između sebe i u boji i u crtežu. Ispravne markice izrađene su u dve boje naranđastoj (oranž) zatvorenoj ili otvorenoj i to gro i donji deo markice, i u tamno modroj (ultramarin) u gornjem delu markice oko grba i okvir oko cele markice; van natpisa na markici sva se modra boja vezuje sa naranđastom [naranđastom], te je grb natpisa, crtež u donjem delu markice i okvir izraziti i jasan. Kod ispravne markice, beli krug u grbu vezan je sa desnim svojim krakom za belu kockicu, koja je veća od kockica u istom polju grba. Dalje, kod sviju ispravnih markica u crtežu ispod modre boje a u svakom kutu naročito u desnom gornjem vidi se rozeta u obliku runolista (Edelweiss). Kruna je naslonjena na orlove glave, koje su propisno izrađene sa otvorenim kljunovima i jezicima u kljunovima. Svaka noga ima četiri prsta. Prema tome sve one markice koje ne bi odgovarale potpuno gornjem opisu, bile bi falsifikovane.“ Usto, slijedi i opis deset različitih utvrđenih krivotvorina markica za nostrifikaciju novčanice od 1000 kruna, uz napomenu: „Kod sviju falsifikata modra boja prelazi malo u zeleno.“²⁹

Novosadska *Zastava* javila je 25. travnja 1920. da su i u podružnici Austro-Ugarske banke u Novom Sadu otkrivene lažne markice na novčanicama od 50 kruna te je objavila i opis glavnih značajki tih krivotvorina: „1.) Boja je zamazano zelena; 2.) izraz ženske glave sasvim je mutan; 3.) nos je veći i šiljastiji nego u običnim markicama; 4.) razdeobe kose na glavi uopšte nema; 5.) ornamentika ispod glave sasvim je nejasna; 6.) slova u natpisu ‘Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca’ u sva tri jezika manja su i tanja, nego na drugim markicama; 7.) u srpskom natpisu u reči ‘Краљевство’ je slovo ‘c’, slabo vidljivo, i u reči, ‘Хрвата’ slovo ‘X’ slično je latinskom ‘H’; 8.) u hrvatskom tekstu u reči ‘Slovenaca’ slovo ‘S’ jedva se vidi.” Ujedno je s pravom napomenuto „da će se ove sumnjive markice pojaviti i na 20 i 10 krunašima i to s razlogom, što je kliše za sve tri vrste novčanica isti, samo je boja druga, upozorava se građanstvo da naročito obrati pažnju pri primanju takovih novčanica”.³⁰

²⁹ Usp. „U saobraćaju se pojavile lažne markiće na hiljadarkama“, Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, god. II., br. 36, (Beograd, 18. februara 1920.), 3 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroугarske krune – ‘jugokruna’ i srpskog dinara)“, 44.

³⁰ „Лажне маркице на новчаницама од 50 круна“, Застава, год. LI, бр. 93, (Нови Сад, 25. априла 1920.), 2.

У саобраћају се појавиле лажне маркице на хиљадаркама.

Да би се могла правити разлика између правих и фалсификованих маркица Министарство Финансија објављује следеће:

Све су исправне маркице једнаке између себе и у боји и у цртежу. Исправне маркице израђене су у две боје нераванцастој (оранџ) затвореној или отвореној и то грб и доњи део маркице, и у тамно модрој (ултрамарин) у горњем делу маркице око грба и оквир око целе маркице; ван натписа на маркици сва се модра боја везује са нераванцастом, те је грб натписа, цртеж у доњем делу маркице и оквир изразити и јасан. Код исправне маркице, бели круг у грбу везан је са десним својим краком на белу коцкицу, која је већа од осталих коцкица у истом пољу грба. Даље, код свију исправних маркица у цртежу испод модре боје а у свиком куту нарочито у десном горњем виду се розета у облику рунолиста (Edelweiss). Круна је насљедача са орлове главе, које су прецизно израђене са отвореним кауновима и језањима у кауновима. Свака нога има четири прста.

Према томе све ове маркице које не би одговарале потпуно горњем опису, биле би фалсификоване.

Комисија је имала пред собом десет равних фалсификата и они се разликују од исправне маркице у следећим:

1. Најбољи фалсификат разликује се од исправне маркице у боји — у место нераванцасте боје употребљена је жуто лимунова боја; ватим, жуто лимунова боја нејасно је везана са модром бојом те се та веза готово и не примећује. Натпис није тако јасан и изразит као код исправне маркице и писмена су ужа. Крст у грбу је ужи и није везан са коцкицом.

2. Други фалсификат има исте мане првог фалсификата, само што су писмена шира, а грб и круна су нејасни.

3. Трећи фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, у место нераванцасте боје употребљена је боја жуто смеђа (oker) а круна на грбу је потпуно нејасна, крст ужи и не везан са белом већом коцком, писмена су ужа, у место розете у облику рунолиста излази се розета у облику звездице.

4. Четврти фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, у место нераванцасте боје употребљена је лимунова тамно жуто боја, затим бели крст није везан са већом белом коцком и у опште нема розете у угловима цртежа испод натписа.

5. Пети фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, у место нераванцасте боје употребљена је жуто смеђа боја (oker) бели оквир око писма је шири, где се жуто и модра боја спајају замрљано је, круна је испресецана жутом бојом, у штиту, доњи део је испресецан и словеначког грба нема, у репу орла у место четири танке

црте има три дебеле црте, бели орло нема језика, у место розете у форми рунолиста излази се једна неправилна фигура.

6. Шести фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, место нераванцасте боје употребљена је жуто смеђа боја, (oker), жуто боја везана је са бојом само у оквиру маркице, круна је потпуно нејасна, више пљосната и дугуљаста, бели орло нема језика, орлове ноге место четири прста имају само једну широку белу црту, цео цртеж испод натписа је потпуно неправилан и испрекидан белим пругама.

7. Седми фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, место нераванцасте употребљена је жуто-смеђа боја (oker), у место тамно модре светло модра боја, писмена су шира, бели руб око натписа је шири, круна неправилно израђена, леви орло нема језика, у репу орла нема оне четири танке жуто црте, цртеж испод натписа у место розете у виду рунолиста има једну неправилну фигуру.

8. — Осми фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, у место нераванцасте боје употребљена је жуто-смеђа боја (oker), писмена су шира и око натписа је двоструки широки бели руб, оквир и доњи жути цртеж ни у колико се не слаже са исправном маркицом — у опште веома рђав фалсификат.

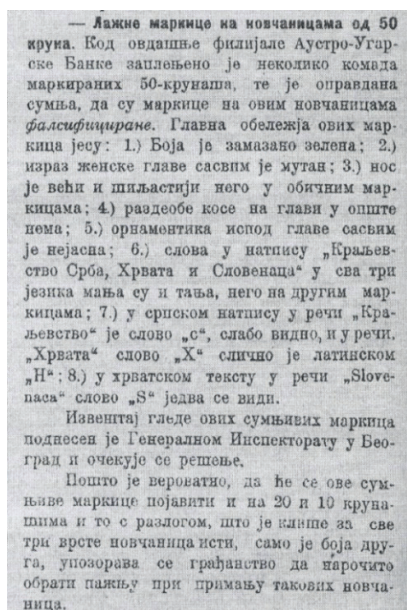
9. — Девети фалсификат разликује се од исправне маркице у боји, у место нераванцасте боје употребљена је жуто-смеђа (oker), круна је нејасно изведена, дугуљаста и пљосната, писмена ужа, леви орло нема језика, у место розете у облику рунолиста неправилна звезда.

10. — Десети фалсификат боја затворено-жуто и светло модра, писмена шира, бели руб око писмена широк, леви орло нема језика, круна није насљедача на орлове главе — пљосната и дугуљаста у место четири свака нога има по три прста, розете нема.

Код свију фалсификата модра боја прелази мало у зелено.

Генерални Инспекторат ИБр. 3320, 4. фебруара 1920. г.

Обавијест Министарства финансија Кралjevства SHS о појави лажних маркица за маркирање новчанца од 1000 круна и опис 10 различитих типова кривотворина. — „У саобраћају се појавиле лажне маркице на хиљадаркама“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 36, (Београд, 18. фебруара 1920.), 3.

Novosadska *Zastava* javila je potkraj travnja 1920. da su i kod podružnice Austro-Ugarske banke u Novom Sadu otkrivene lažne markice na novčanicama od 50 kruna te je objavila i opis glavnih značajki tih krivotvorina:— „Лажне маркице на новчаницама од 50 круна”, *Застава*, год. LI, бр. 93, (Нови Сад, 25. априла 1920.), 2.

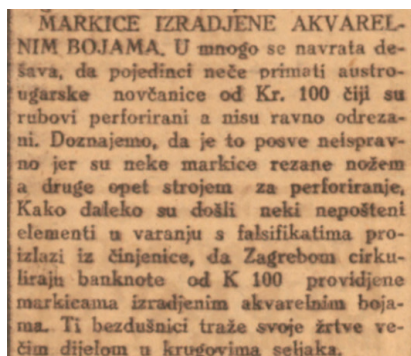

Novčанице од 50 и 100 круна маркиране кривотвореним маркицама за нострифкацију „југокруна” (неозначено као кривотворина)

No kada su opisi krivotvorina markica za nostrifikaciju krunskih novčanica, pa i onih najvećih vrijednosti od 50, 100 i 1000 kruna, i objavljivani u *Službenim novinama Kraljevstva SHS* te zatim i u lokalnom tisku stanovništvu je bilo teško razlikovati lažne markice od pravih, jer uz opise krivotvorina redovito nisu bili priloženi nikakvi slikovni prikazi.³¹ Za prevarante i krivotvoritelje i to je bila olakšavajuća okolnost i

³¹ Usp. primjerice: „Krivotvorene markice na novčanicama”, *Glas slobode*, god. III, br. 63, (Đakovo, 18. siječnja 1920.), 2; „Лажне хиљдарке”, *Застава*, год. LI, бр. 40, (Нови Сад, 21. фебруара 1920.), 3; „Понарејени колки на тисоџкронских банкoвцић”, *Slovenski narod*, leto LIII, št. 44, (Ljubljana, 24. фебруарја 1920.), 2-3 i „Krivotvorene novčанице”, *Privredni glasnik*, год. I, br. 9, (Bjelovar, 26. вељаџе 1920.), 1-2 i „Лажне маркице на новчаницама од 50 круна”, *Застава*, год. LI, бр. 93, (Нови Сад, 25. априла 1920.), 2.

poticaj. Krivotvorine markica za nostrifikaciju krunskih novčanica ponekad su bile izrađene i na neuobičajene načine. Zagrebački list *Obzor* upozorio je 7. ožujka 1920. „da Zagrebom cirkuliraju banknote od K[runa] 100 providjene markicama izradjenim akvarelnim bojama.“³²

Zagrebački je *Obzor* javio početkom ožujka 1920. „da Zagrebom cirkuliraju banknote od K[runa] 100 providjene markicama izradjenim akvarelnim bojama.“ – „Markice izradjene akvarelnim bojama“, *Obzor*, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3

U međuvremenu otkriveno je zalaganjem Poslanstva Kraljevstva SHS u Budimpešti, ali i mađarske policije, da se markice za nostrifikaciju krunskih novčanica u Kraljevstvu SHS, napose markice za 1000 kruna, masovno krivotvore u Mađarskoj, gdje je uhićena i osuđena skupina krivotvoritelja.³³ Kasnije su u Kraljevini SHS uhićeni i u proljeće i ljeto 1926. godine osuđeni neki koji su sudjelovali u unošenju iz Mađarske krivotvorenih markica za nostrifikaciju krunskih novčanica.³⁴ U Kraljevstvo SHS unošene su i krunske

³² Usp. „Markice izradjene akvarelnim bojama“, *Obzor*, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3; B. Kršev, *Financijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 68 i V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 45.

³³ Arhiv Jugoslavije (AJ), Beograd, fond 396 - Poslanstvo Kraljevine Jugoslavije u Mađarskoj – Budimpešta, Odnosi između KJ (KSHS) i Mađarske, 1919-1941, fasc. 15 – 32. Falsifikovanje kruna i dinara u Mađarskoj i njihov promet u KSHS. 1919-1928 god.[ine] i fond 14 - Ministarstvo unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije (MUPKJ), fasc. 180 – 667, – 553. Vojno izaslanstvo Kraljevstva SHS u Budimpešti izvještava 10. veljače 1920. Ministarstvu unutarnjih poslova, Beograd da se krivotvorene markice za nostrifikaciju novčanica od 1000 kruna u Kraljevstvo SHS krijumčare preko Segedina; fasc. 107 – 410, – 7. Glavna subotička carinarnica izvještava 5. ožujka 1920. Šefa Tajne policije za Banat, Bačku i Baranju, Subotica da francuski major prenosi krunske novčanice, nežigosane i sa krivotvorenim markicama, te Народна банка 1884-1934, 252.

³⁴ V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 46. Usp. „Фалсификатор маркица пред судом“, *Застава*, год. LVII, бр. 89, (Нови Сад, 20. априла 1926.), 2; „Фалсификатор новца пред новосадским Окр.[ужним] Судом“, *Застава*, год. LVII, бр. 133, (Нови Сад, 15. јуна 1926.), 2 i „Кријумчар аустријских новчаница пред судом“, *Време*, год. VI, бр. 1612, (Београд, 15. јуна 1926.), 4.

novčanice „nostrificirane“ krivotvorenim markicama i žigovima u inozemstvu ponekad i zbog navodnog neznanja vlasnika novca da je riječ o krivotvorinama.³⁵

Markice za nostrifikaciju krunskih novčanica krivotvorene su i u Kraljevstvu SHS. – U rujnu 1920. policija je otkrila, a zatim i uhitila u Zagrebu, Sisku, u Bosni te u Beču u Austriji dobro opremljenu hrvatsku kriminalnu skupinu koja je u unajmljenoj vili nedaleko od Bleda u Sloveniji krivotvorila austrijske i čehoslovačke krunske novčanice, dinarsko-krunske novčanice Ministarstva financija Kraljevstva SHS i markice za nostrifikaciju 1000 kruna. Glavni krivotvoritelji i raspječavatelji tih krivotvorina osuđeni su potkraj 1921. na višegodišnje robije.³⁶

Prema raspisu Ministarstva unutarnjih poslova i Ministarstva pravosuđa Kraljevstva SHS o suzbijanju krivotvorina novčanica, br. 26506 od 23. srpnja 1920., dužnost kotarskih sudova i načelstva bila je da Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu pravosuđa ili pak Narodnoj banci Kraljevstva SHS dostavljaju izvještaje o krivotvorenim novčanicama, krivotvoriteljima i rasturačima krivotvorina te da provode potrebne preventivne i represivne mjere. Kod koga bi bile pronađene krunske novčanice s krivotvorenom nostrifikacijom odgovarao bi pred državnim organima kao krijumčar i rasturač lažnog novca.³⁷

Po naređenju Ministarstva financija Kraljevstva SHS od 21. veljače 1920. („Naredba o lažnim markicama“) krivotvorene markice na krunskim novčanicama, koje su u ustanovama koje obavljaju zamjenu i povlačenje novca kao takve prepoznate, bile su precrtavane crvenom tintom i tako označene kao neispravne (krivotvorine) i nisu uzimane na zamjenu. „Ministarstvo Financija naredilo je svim ustanovama u Kraljevstvu koje vrše zamenu kruna, da kod svake novčanice na kojoj budu konstatovane lažne markice, preko markice udare crvenim mastilom krst i tako obeleže lažnu markicu, kako takva novčanica sa lažnom markicom ne bi i dalje mogla opticati u saobraćaju [...]“.³⁸

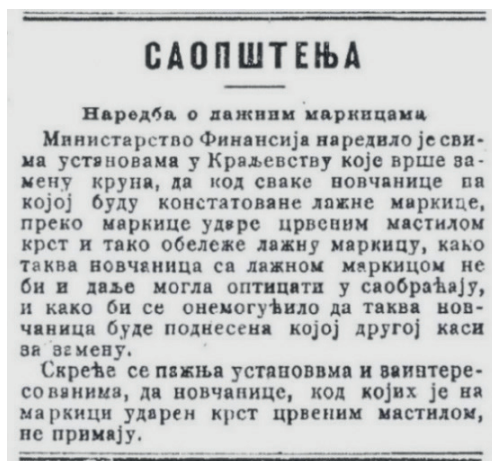
³⁵ Usp. primjerice: I. B., „– 100 tisoćkrunskih bankovcev z falsifikovanim markicama in žigom“, Slovenski narod, leto LIII, št. 45, (Ljubljana, 25. februarja 1920.), 3.

³⁶ AJ-14 - MUP KJ, fasc. 180 – 667, – 589. Predsjedništvo zemaljske vlade za Sloveniju izvještava 7. rujna 1920. Ministarstvo unutarnjih poslova, Beograd da je na Bledu otkrivena „tvornica“ za krivotvorenje novca. Usp. i *Damir Globočnik*, „Ponarejevalci bankovcev Jožef Prelesnik, Jurij Potočnik in Franc Rupnik“, *Zgodovina za vse*, letnik XXII, št. 2, (2015.), 53-54 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 46. I ondje navedena literatura.

³⁷ *Дејан В. Поповић*, „Валутно питање и његове последице на ваљевски крај 1920. године“, Гласник. Историјски архив Ваљево, бр. 53, (2019.), 106-107 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 47.

³⁸ „Саопштења. Наредба о лажним маркицама“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. II., br. 39, (Beograd, 21. februara 1920.), 4. Usp. „Zaznamovanje novčanica z ponarejenimi kolki“, Slovenski narod, leto LIII, št. 44, (Ljubljana, 24. februarja 1920.), 3; *I. M. Becić*, *Financijska politika Kraljevine SHS 1918-1923.*, 139; *B. Kršev*, *Financijska politika Jugoslavije 1918-1941*, 68; *I. M. Bečić*, *Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941*, 377. i *B. N. Kršev*, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)“, 118 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 47.

Takvo obilježavanje krivotvorene markice za nostrifikaciju na krunskim novčanicama precrtavanjem crvenom tintom (u obliku X) i ručnim žigom crvenom tintom (u obliku X, zadebljano) bilo je najčešće. No krivotvorene markice na krunskim novčanicama su označavane i na duge načine, i okruglim žigom, ćirilicom: „ЛАЗНА * МАРКА“ i ravnim žigom, latinicom: „F a l s u m“ te i rukopisom, olovkom u boji, najčešće plavom, crvenom ili smeđom, latinicom: „Fals“.³⁹ Ova je ministarska naredba ujedinila dotad različito obilježavanje krivotvorenih markica na krunskim novčanicama („jugokrunama“).

*Naredba Ministarstva financija Kraljevstva SHS svim ustanovama koje zamjenjuju krunske novčanice, da kod svake novčanice na kojoj bude utvrđena lažna markica, crvenom tintom označe (prekriže) krivotvorene markice, „kako takva novčanica sa lažnom markicom ne bi i dalje mogla opticati u saobraćaju, i kako bi se onemogućilo da takva novčanica bude podnesena kojoj drugoj kasi na zamenu.“ – „Саопштења. Наредба о лажним маркицама“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. II., br. 39, (Beograd, 21. februara 1920.), 4.*

Načini označavanja krivotvorenih markica za novčanice od 1000 kruna

1. Precrtano crvenom tintom, u obliku X, deblje
2. Precrtano crvenom tintom, u obliku X, tanje

³⁹ V. Geiger, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austroугарске круне – ‘jugokруне’ i srpskog dinara)“, 47. Usp. B. Ambrus, „Az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek bélyegzése (1918-1920)“, 24; Ж. Стојановић, Новчанице Народне банке 1884-2004, 47; Ж. Стојановић, Nacionalni katalog novčanica Srbije i Jugoslavije / Standardkatalog für das Papiergeld Serbiens und Jugoslawiens / Standard Reference Guide to Serbian and Yugoslav Paper Money, 73; R. Richter, Papiergeld Spezialkatalog Österreich 1759-2010 und folgende Nebengebiete. Ungarische Reichshälfte/Ungarn / Lombardisch-Venetianisches Königreich und Triest / Österr.[eichischen] Niederlande / Militärausgaben / Abstempelungen auf Kronennoten / Belegungsgeld / Regionalausgaben, Länderscheine und Notgeld / Notgeld ca. 1800 bis 1887 / Papiergeldähnliche Wertpapiere, 233 i B. Glišić, Pečati i pečaćene novčanice notafilije Srbije 1916-1921., 127-128, 134, 231-232, 235, 237, 239.

3. Precrtano crvenom tintom, križ u obliku †, tanje
4. Rukopisom, olovkom u boji, plavom: *Fals*
5. Rukopisom, olovkom u boji, crvenom: *Fals*
6. Rukopisom, olovkom u boji, smeđom: *Fals*
7. Žig, ravni: F a l s u m
8. Precrtano crvenom tintom, u obliku X, tanje i žig, ravni: F a l s u m
9. Rukopisom, olovkom u boji: *Fals* i žig, ravni: F a l s u m
10. Precrtano crvenom tintom, u obliku X, tanje i rukopisom, olovkom u boji: *Fals*
11. Žig, obrubljen kružni, ćirilicom: * ЛАЖНА * МАРКА

1., 2. i 3.

4., 5. i 6.

7., 8. i 9.

10. i 11.

Novčanica od 1000 kruna s krivotvorenom markicom, 1. srpskom, 2. hrvatskom i 3. slovenskom:

1.

2.

3.

Mnogobrojne krunske novčanice na kojima su markice označene kao krivotvorine, a krivotvorine su uočene uglavnom kod najvećih apoena od 100 kruna i napose 1000 kruna, jer je kod njih pridavana posebna pozornost, izgubile su svaku vrijednost novca. „Da bi se izbeglo, da nesavesna lica novčanice od 1000 kruna sa falsifikovanom markicom mogu proturati neobaveštenom svetu i time unositi pometnju u novčani opticaj i štetiti neiskusnom svetu“, ministar financija Kraljevstva SHS dr. Velizar [S.] Janković donio je 27. veljače 1920. odluku: „Da sve ustanove koje vrše zamenu kruna podnesene novčanice od 1000 kruna markirane lažnim markicama oduzimaju od podnositelaca na revers [...]“.⁴⁰ No mjera oduzimanja krunskih novčanica s krivotvorenim markicama nije

⁴⁰ „Да би се избегло [...], ИБр. 5124. 27. фебруара 1920. год.[ине] у Београду Министар Финансија Д-р. В.[елизар] Јанковић“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 48, (Београд, 3. марта 1920.), 2. Усп. и „Понарејени тисоцкронски банквци“, Slovenski narod, leto LIII, št. 56, (Ljubljana, 9. марта 1920), 3.

se provodila, jer kako je u svojem izlaganju nekoliko dana kasnije, 14. ožujka 1920., u Privremenom narodnom predstavništvu naveo ministar dr. Janković, smatralo se da je „bespravna konfiskacija narodne imovine, nezakonita – jer nije imala odobrenje parlamenta.“ Kasnije se pak zapazilo da su takve označene krivotvorene markice skidane s novčanica i zatim ponovno na novčanice lijepile nove neoznačene krivotvorene markice, i nekoliko puta, dok se novčanica s krivotvorenom markicom ne bi uspjela zamijeniti.⁴¹

Zamjena „jugokruna“ nije provedeno pravovremeno i pojavile su se različite i mnogobrojne krivotvorine markica za nostrifikaciju krunskih novčanica i različiti drugi načini krivotvorenja nostrifikacije markiranjem. A kako je markiranje krunskih novčanica bilo praćeno raznoraznim zloupotrebama i krivotvorenjima, na prijedlog Ministarstva financija Kraljevstva SHS u Zagrebu je 6. ožujka 1920. osnovano i Povjerenstvo za preispitivanje sumnjivih markica na novčanicama.⁴²

Koliko je nostrificiranih krunskih novčanica („jugokruna“) zamijenjeno i povučeno iz optjecaja tijekom 1920., 1921. i početkom 1922. godine te naknadnom zamjenom do 1929. godine nije nikada službeno iskazano. Prema navodu Narodne banke za zamjenu krunskih novčanica utrošeno je 1,277 milijuna dinara⁴³, što odgovara iznosu od 5,1 milijardi kuna.⁴⁴ Nedvojbeno je da je znatna količina krunskih novčanica u Kraljevstvu/Kraljevini SHS koje su zamijenjene i povučene iz optjecaja bila prokrijumčarena iz inozemstva, ponajprije iz Austrije i Mađarske, neispravno žigosana i zatim krivotvoreno markirana.

*

⁴¹ Usp. *Velizar S. Janković*, Naše finansije (ekspoze u Privremenom narodnom predstavništvu – 14. III. 1920. god.[ine]) (Beograd: Stamp.[arija] Save Radenkovića i Brata, 1920.), 26; *I. M. Becić*, Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923., 139; *B. Kršev*, Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941, 68; *II. M. Bečić*, Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941, 377; *B. N. Kršev*, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)“, 118 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 49.

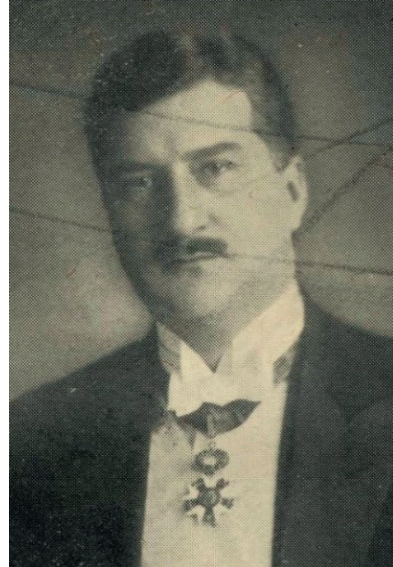
⁴² Usp. „Povjerenstvo za preispitivanje sumnjivih markica na novčanicama“, *Obzor*, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3; *B. Kršev*, Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941, 68 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 49.

⁴³ Usp. Народна Банка 1884 – 1934, 143; *M. Ugričić*, Novčani sistem Jugoslavije, 102 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 49.

⁴⁴ Usp. *M. Ugričić*, Novčani sistem Jugoslavije, 102; *J. Хаџи-Пеуић*, Новац Краљевине Југославије 1918-1941., 30; *I. M. Becić*, Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923., 129; *II. M. Bečić*, Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941, 365; *B. Mijatović*, „Zamena austrijskih kuna za dinare 1920. godine“, 47 i *V. Geiger*, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, 49.

Literatura o nostrifikaciji, ponajprije žigosanju, a i markiranju, austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu SHS i numizmatički kataloški pregledi mnogobrojni su, ali način i tijek nostrifikacije krunskih novčanica markiranjem uvjetovan umnogome gospodarskim, ali i političkim prilikama te učestalom pojavom krivotvorina i markica za nostrifikaciju i krivotvorenja nostrifikacije markiranjem na druge načine, nedostatan je poznat.

U prilogu donosimo u prijepisu najvažnije i nezaobilazne pravilnike, obavijesti, naredbe i pojašnjenja Ministarstva financija Kraljevstva SHS o markiranju, s posebnim osvrtom na pitanje krivotvorenja nostrifikacije objavljene u *Službenim novinama Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, te isto najuglednije članke i obavijesti, u onodobnom tisku.

Dr. Vojislav S. Veljković (Beograd, 1865. – Beograd 1931.), ministar financija Kraljevstva SHS od 16. kolovoza 1919. do 19. veljače 1920.

Dr. Velizar S. Janković (Beograd, 1880. – Beograd, 1966.), ministar financija Kraljevstva SHS od 19. veljače do 17. svibnja 1920.

Prilozi:

Markiranje krunskih novčanica u Kraljevstvu SHS, 26. studenoga 1919. – 11. siječnja (10. ožujka) 1920. i krivotvorenje nostrifikacije

– Pravilnici, obavijesti, naredbe i pojašnjenja Ministarstva financija Kraljevstva SHS, te obavijesti u onodobnom tisku

1.

Pravilnik Ministarstva financija Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca o postupanju prilikom markiranja krunskih novčanica

7. studenoga 1919.

Pravilnik

o postupku prilikom markiranja kruna

Član 1.

Pre no što bude definitivno rešeno pitanje valute u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, a u cilju jasnog obeležavanja kruna koje se sada nalaze na našoj teritoriji, provešće se markiranje kruna nalepljivanjem naročitih maraka – nalepnica.

Ovim načinom obeležice se novčanice od hiljadu, sto, pedeset, dvadeset i deset kruna, koje su već jednom uredno žigosane od vlasti Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, a u smislu naredbe Ministarstva finansija ABr 1263 od 12. decembra 1918. Novčanice od jedne i dve krune neće se markirati, i imaće u buduće pravo opticanja na našoj teritoriji, samo ako su ranije bile uredno žigosane.

Radi provođenja markiranja kruna, obrazuje se u Ministarstvu finansija naročita komisija od pet lica koje imenuje Ministar finansija. Ova će komisija upravljati svim tehničkim poslovima u toku rada.

Član 2.

Markiranje kruna izvršiće se preko:

- a) Filijala Austro Ugarske Banke u Zemunu, Zagrebu, Oseku [hrvatski: Osijek], Varaždinu, Ljubljani, Mariboru, Pečuju [mađarski: Pecs, hrvatski: Pečuh], Sarajevu, Mostaru, Splitu, Novom Sadu, Subotici, Velikom Bečkereku⁴⁵, Pančevu i Vršcu;
- b) svih novčanih zavoda i njihovih filijala koji budu sporazumno izabrati za ovaj posao;
- v) svih okružnih i sreskih finansijskih uprava u Srbiji i Crnoj Gori
- g) svih ostalih državnih ustanova koje se budu odredile.

Član 3.

Pri svakoj filijali Austro – Ugarske Banke, kao centru markiranja za svako okružje, kao i pri svakoj okružnoj Finansijskoj Upravi, takođe kao centru markiranja za svoje

⁴⁵ Danas Zrenjanin.

okružje, postavlja se po jedna potkomisija od tri člana, u koju ulaze, kao predsjednik, okružni ili sreski načelnik (predstojnik) iz toga mesta, a kao članovi, jedan činovnik Ministarstva finansija i jedan predstavnik banaka ili trgovačkog reda. Ova će potkomisija raditi po instrukcijama glavne komisije u Beogradu. Sve ove potkomisije imaju prava da određuju na rad prilikom zamene kruna sve one državne i privatne činovnike, kao i osoblje slobodnih profesija (po njihovom pristanku) koje bude potrebno.

Član 4.

Čim glavna komisija u Beogradu i pomenute potkomisije budu imenovane, određiće se sporazumno, za svako okružje, lista svih novčanih zavoda koji će se pozvati na saradivanje oko markiranja kruna.

Član 5.

Glavna Komisija u Beogradu uputiće blagovremeno ranije u sve pomenute filijale Austro-Ugarske Banke i okružne finansijske uprave po onoliku sumu maraka – nalepnica, koliko je, po njihovim ocenama, potrebno za njihovo okružje.

Isto tako dotiraće se i poštanska štedionica u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Splitu i Novom Sadu potrebnim količinama za markiranje kasenih gotovina svih državnih nadležstava.

Odašiljanje maraka – nalepnica do filijala biće o državnom trošku.

Član 6.

Kada marke – nalepnice budu prispele u filijale Austro-Ugarske Banke, u okružne finansijske uprave, okružne potkomisije pozvaće sve u obzir uzete zavode, da pošalju svoje blagajnike, sa potrebnim podvoznim sredstvima, da dođu u lokale dotične filijale ili okružne finansijske uprave i tamo unapred (anticipando) izuzmu onolike količine maraka – nalepnica koliko je, po sporazumnoj oceni potrebno za markiranje kruna na njihovoj blagajni.

Ako bi radi odnošenja maraka – nalepnica bila potrebna vojnička pratnja, okružne potkomisije postaraće se blagovremeno kod Komande Mesta, da se potreban broj vojnika stavi svakom novčanom zavodu na raspoloženje, radi sprovođenja.

Član 7.

Izdavanje maraka – nalepnica novčanim zavodima izvršiće filijale i okružne finansijske uprave na prostu priznanicu pomenutih zavoda, ne tražeći nikakva specijalna jamstva niti zaloge.

Član 8.

Sve troškove oko prenosa maraka – nalepnica, kao i oko samog markiranja kruna snosiće država.

Radi toga otvoriće svi zavodi i ustanove koje budu surađivale oko markiranja kruna, privremeni „Račun Države za troškove oko markiranja kruna“, koji će se račun, po završenom poslu, a prema vizi okružne potkomisije, likvidirati sa Glavnom Državnom Blagajnom.

Član 9.

U svakom novčanom zavodu ili državnoj ustanovi koja bude vršila markiranje odrediće se:

- a) jedan likvidator,
- b) bar jedan blagajnik,
- v) potreban broj brojača i osoblja koje će nalepljivati marke na novčanicama.

Likvidator će najpre primati publiku, koja će mu izjaviti:

- 1. a) ime i prezime donosioca,
- b) njegovo zanimanje i
- v) mesto stanovanja.

- 2. Suma kruna koju donosi na markiranje.

Likvidator će sve to upisati na svome bloku, koji će imati talon (souche) i kupon.

Pošto bude ispunio sve podatke na talonu i kuponu jednoobrazno, likvidator će otkinuti perforirani kupon i predati ga blagajniku, koji će na osnovu njega primiti podnete krunice i izdati odgovarajuću sumu markica – nalepnica, koje se u njegovom prisustvu moraju nalepiti na podnete krunice.

Tom prilikom zadržaće se 20% od svake sumnje [sume] podnete na markiranje, a na zadržanu sumu izdaće se donosiocu priznanica, potpisana od strane zavoda ili ustanove koja markiranje vrši.

Ove priznanice izplatiće se prilikom zamene kruna dinarima, kao i efektivne krunice.

Član 10.

Sve formulare, priznanice i. t. d. štampaće jednoobrazno za celu državu glavna komisija u Beogradu i razaslati ih okružnim potkomisijama blagovremeno zajedno sa markama – nalepticama. Svi će obrasci biti štampani srpski ćirilicom, hrvatski latinicom i slovenački latinicom istovremeno.

Član 11.

Rok markiranja kruna odrediće se na četrnaest dana.

Ko u ovom roku ne bude svoje krunice markirao, gubi pravo da ih docnije markira.

Član 12.

Deset dana pre početka markiranja objaviće se preko policijskih vlasti po svim mestima cele države naredba o markiranju kruna, njenom značaju, posledicama, danu početka i roku trajanja.

Okružne potkomisije narediće policijskim vlastima da svim mogućim sredstvima ova obaveštenja što intenzivnije publiciraju.

U isti mah okružne potkomisije umoliće naročito sveštenike da za vreme službe Božije i inače obaveste svoje parohijane o gore izloženom.

Isto tako umoliće se učitelji, notari, državni ekonomski i svi inteligentniji ljudi da o markiranju kruna obaveste narod, održavajući o tome po potrebi i narodne zborove.

Član 13.

Tri dana pred početak markiranja objaviće se u „Službenim Novinama“ zvanično naredba o tome.

Ova će se naredba putem telegrafa dostaviti od strane glavne komisije u Beogradu:

- a) svim okružnim potkomisijama,
- b) svim dnevnim listovima po celom Kraljevstvu [SHS] preko presbiroa.
- v) svim policijskim vlastima.

Član 14.

Za vreme dok bude vršeno markiranje kruna, biće zatvorene sve banke, novčani zavodi i sarafske⁴⁶ radnje, koje ne učestvuju u poslu markiranja kruna.

Član 15.

U toku prva tri dana kada počne markiranje kruna, sva plaćanja moći će se vršiti u markiranim i nemarkiranim krunama.

Počevši od četvrtog dana markiranja, poverilac, odnosno prodavac, ima pravo zahtevati da mu se dužna isplata samo u markiranim krunama isplaćuje.

Član 16.

Po isteku roka za markiranje, okružne potkomisije imaće pravo, da u roku od 14 dana izvrše naknadno markiranje kruna onim licima koja nesumnjivo dokažu da su bila sprečena bolešću, odsustvom van svoga domicila, službenim putem, zatvorom, ili inače kakvim drugim slučajem više sile, da markiranje kruna izvrše.

Potkomisija će u tom slučaju najrigoroznije postupati.

Ovakva naknadna markiranja moći će se izvršiti samo na blagajnama filijala Austro-Ugarske Banke i okružnih finansijskih uprava.

Naknadne slućajeve ovakve vrste raspravljaaće Glavna Komisija u Beogradu do definitivnog obraćuna sa filijalama Austro-Ugarske Banke i okružnim finansijskim ustanovama.

Član 17.

Po isteku četrnaest dana određenih za markiranje kruna, svi će novćani zavodi napraviti iskaz o tome koliko su:

- a) primili markica – nalepnica;
- b) koliko su ih izdali;
- v) koliko su sumu kruna zadržali od podnosioca; i na koliko su sumu izdali priznanice.

Član 18.

Na osnovu ovih iskaza i likvidatorskog bloka novćani zavodi položiće račun filijalama Austro-Ugarske Banke, odnosno okružnim finansijskim upravama predajući im povučene krune, ostatak maraka – nalepnica i sva dokumenta o radu.

⁴⁶ Saraf, od turski sarraf odnosno arapski šarrafā – mjenjač, bankar; sarafske radnje – mjenjaćnice, banke.

Član 19.

Da bi se posao markiranja kruna uprostito, novčani zavodi spakovaće sve povučene krune u svežnjeve od po hiljadu novčanica koje će zapečatiti u krstoplet svojim pečatom i dati ih parafirati od strane svoja dva činovnika i tako ih predavati filijalama Austro-Ugarske Banke, i okružnim finansijskim upravama.

Filijale Austro-Ugarske Banke, odnosno okružne finansijske uprave brojaće samo svežnje, a ne njihovu sadržinu.

Član 20.

Glavna će Komisija u Beogradu na osnovu izveštaja Okružnih Potkomisija, učiniti potrebne dispozicije kako će se povučene krune koncentrisati u Glavnu Državnu Blagajnu.

Član 21.

Kao opšta instrukcija svim ustanovama koje budu vršile markiranje, naređuje se da obrate pažnju na to da žigovi na hiljadarkama i stotinkarkama budu nesumnjivo autentični, makar bili i nedovoljno jasni, to će reći da ti žigovi dolaze od strane naših policijskih ili vojnih vlasti, koje su žigosanje vršile.

No ocena ustanove koja zamenu vrši biće merodavna, i država se neće upuštati u naknadno ocenjivanje ispravnosti ranijeg žigosanja, niti će činiti odgovornim organe koji su markiranje vršili, ako budu eventualno primili i markirali novčanice čija se ispravnost žigosanja bude sa koje druge strane osporavala.

Kod novčanica sitnije vrednosti obraćaće se takođe pažnja na ispravno žigosanje, ali će se u sumnjivim slučajevima novčanice ipak markirati.

Isepane novčanice samo ako od njih ne fali ni jedan deo, primaće se za razmenu.

Član 22.

U roku od tri meseca Glavna Komisija u Beogradu ima da svrši sve obračune sa filijalama Austro-Ugarske Banke i okružnim finansijskim upravama, da sve povučene krune koncentriše u naročite državne blagajne, i da tom prilikom likvidira sve lokalne izdatke oko prenosa maraka i markiranja kruna.

Član 23.

Kao specijalnu nagradu za učestvovanje u ovom poslu imaće članovi Glavne Komisije u Beogradu i članovi okružnih i sreskih potkomisija po 30 dinara (90 kruna) dnevno; a sve tehničko osoblje koje bude radilo na zameni kruna imaće po 20 dinara (60 kruna) dnevno.⁴⁷

7. novembra 1919. g.[odine]
u Beogradu.

Ministar finansija,
D-r V.[ojislav] [S.] Veljković s. r.⁴⁸

⁴⁷ Po onovremenom kursu, odnos dinara i krune bio je 1 : 3.

⁴⁸ s. r. – svojeručno.

Izvornik ćirilicom

„Правилник о поступку приликом маркирања круна“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 151, (Београд, 30. новембра 1919.), 2-3.⁴⁹

2.

Naredba ministra financija Kraljevstva SHS dr. Vojislava S. Veljkovića o markiranju krunskih novčanica⁵⁰

11. studenoga 1919.

MINISTARSTVO FINANSIJA

Kraljevstva

Srba, Hrvata i Slovenaca

Generalni inspektorat

IBr. 3382

11. novembra 1919. god.[ine]

u Beogradu

Želeći, da što pre sprečim ogroman priliv krunskih novčanica koji se vrši zločinčkom zloupotrebom stanja, stvorenog žigosanjem kruna u januaru mesecu [1919.], naredio sam, da se pristupi obeležavanju tih novčanica koje se nalaze u opticaju kod nas.

Ta će mera bezuslovno izmeniti sadanje stanje u kome svaki nesavestan čovek može da čini zloupotrebe.

Nije tajna ni za koga, da će ovom prilikom naše Kraljevstvo morati da primi kao legalno puštene u opticaj novčanice, koje su zločinci protiv pravno unosili u našu zemlju, iz razloga što se ne mogu razlikovati jedna od drugih. Ali je dužnost Kraljevske Vlade, da isključi iz opticaaja, sve one krunske novčanice, koje nisu ispunile uslove propisa koji su u snazi.

Povodom ovoga

NAREĐUJEM:

1. Da se ne mogu lepiti markice na one novčanice, *koje očigledno nisu nikad bile žigosane* žigovima, koji su upotrebljavani od strane ovlašćenih organa pri žigosanju novčanica.

2. Da se ne mogu lepiti markice na novčanice, koje su jasno žigosane žigovima vlasti koje nikad nisu bile na našoj teritoriji.

⁴⁹ Pravilnik je i zasebno objavljen: Pravilnik o postupku prilikom markiranja kruna (Zagreb: Kr.[aljevsko] zemaljska tiskara, 1919.) i Pravilnik o postupanju prilikom markiranja kruna (Novi Sad: Štamparija Hirsenshausera i Pilisera, 1919.). – Zasebna izdanja Pravilnika o postupku prilikom markiranja kruna danas su bibliofilski primjerci, i izuzetna su rijetkost.

⁵⁰ Ova je naredba Ministarstva financija Kraljevstva SHS objavljena najprije kao obavijest da će se pristupiti markiranju krunskih novčanica. Usp. „Саопштења. Обележавање крунских новчаница“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 140, (Београд, 16. новембра 1919.), 2.

Drugim rečima očigledno nežigosane novčanice i one koje su žigosane žigovima vlasti stranih država ne mogu biti smatrane da su legalno ušle u opticaj.

Sve ostale krunske novčanice kao: nejasno žigosane, sa sumnjivim žigom, sa žigom na stranom jeziku, ali na kome se jasno vidi da je pripadalo nadležstvu koje je ma i izvesno vreme bilo na našoj teritoriji, imaju se primiti kao uredne i snabdeti markicama. U slučaju da organi za lepljenje markica nisu načisto u ovom pitanju, imaju se odmah odlučiti u korist podnosioca.

Ja sam izdao naređenje svim organima za lepljenje markica, da ovaj posao izvrše bez ikakvih šikana po stanovništvo i da u svakom sumnjivom slučaju odluče u korist podnosioca.

Isto tako naredio sam državnim i samoupravnim vlastima u zemlji da sve krunske novčanice primaju na državnim i samoupravnim kasama, izuzev, naravno, onih, koje nisu bile nikada žigosane.

Ministar finansija,
Dr. V.[ojislav] S. Veljković s. r.

Izvornik ćirilicom

„Министарство финансија Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца Генерални инспекторат ИБр. 3382 11. новембра 1919. год.[ине] у Београду“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 141, (Београд, 18. новембра 1919.), 2.

3.

Naredba ministra financija Kraljevstva SHS dr. Vojislava S. Veljkovića kojom se od dana donošenja ove naredbe i za vrijeme dok traje markiranje krunskih novčanica te do nove naredbe zabranjuje unošenje krunskih novčanica iz inozemstva u Kraljevstvo SHS

13. studenoga 1919.

Na osnovu rešenja Ministarskog Saveta, IBr. 3439, od 13. novembra o.[ve] g.[odine]

NAREĐUJEM:

da se u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca od danas pa za vreme dok traje lepljenje maraka sve do dalje naredbe zabrani unos svih vrsta krunskih novčanica kako nežigosanih tako i žigosanih ma kakvim i ma čijim žigom.

Graničnim carinarnicama da se najstrožije staraju za izvršenje ove naredbe.

IBr. 3439,
od 13. novembra 1919. god.[ine]
u Beogradu,

Ministar finansija,
Dr. V.[ojislav] S. Veljković s. r.

Izvornik ćirilicom

„На основу решења Министарског Савета, ИБр. 3439, од 13. новембра о.[ве] г.[одине] Наређујем [...] ИБр. 3439, од 13. новембра 1919. год.[ине] у Београду, Министар финансија, Др. В.[ојислав] С. Вељковић с. р.“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. I., br. 146, (Београд, 25. новембра 1919.), 2.

4.

Ministarstvo financija Kraljevstva SHS pojašnjava zbog čega je naredilo da se žigovima nostrificirane krunske novčanice i markiraju, te usto iznosi tvrdnju da se markice za nostrifikaciju neće moći (uspješno) krivotvoriti

bez nadnevka [potkraj studenoga 1919.]

SAOPŠTENJA

Објашњење Министарства финансија [Кралјевства Срба, Хрвата и Словенца]

Министарство финансија [Кралјевства SHS] објављује следеће:

Да би се спречило даље krijumčarsko unošenje kruna u našu državu i na taj način narodna privreda sačuvala od nedoglednih šteta, Gospodin Ministar finansija [Kraljevstva SHS] je naredio da se u celom Kraljevstvu [SHS] pristupi markiranju kruna nalepljivanjem naročito израђених markica. Поводом ове мере која има да послужи као припрема за дефинитивно решење нашег валутног питања у јавности је, у више махова, изнесено мишљење како ова мера неће одвести своме циљу, јер ће се markice моћи лако да фалсификују, те да ће markiranje kruna бити исте судбине као žigosanje извршено крајем прошле и почетком ове године. Противници markiranja krunskih novčanica обично указују на пример Чехо-Словачке Републике, тврдећи да слична мера коју је тамо био наредио министар финансија [Alois] Rašin⁵¹ није дала по готову никакве резултате, јер су се убрзо појавиле krunske novčanice са фалсификованим markicama.

Ni argumenti koji se navode protivu naređenog markiranja kruna, na primer sa Чехо-Словачком [Republikom], ne odgovaraju činjenicama. Да извршено markiranje kruna у Чехо-Словачкој [Republici] није остало без икаквог резултата, као што се код нас може чути, доказ је што је одмах после курс чехословачке круне на страним новчаним пијацима знатно скочио према аустријској и према југословенској круни. Док се данас у Швајцарској 100 чехословачких круна нотирају 15 швајцарских франака, курс југословенских круна износи 9, а аустријских круна 4 швајцарска франка.

Kad je markiranje kruna у Чехо-Словачкој [Republici] дало овакав практичан резултат, можемо поуздано очекивати да ће слична мера у Кралјевству Срба, Хрвата и Словенца дати знатно боље резултате, јер ће се употребити савршенја техничка средства. Наше markice – nalepnice, неће се моћи фалсификовати као чешке markice, јер је њихова израда много

⁵¹ Alois Rašin (Nechanice, Hradec Králové, 1867. – Prag, 1923), ekonomist i političar; prvi ministar financija Чехословачке Републике. Усп. „Alois Rašin“, https://en.wikipedia.org/wiki/wiki/Alois_Rašin, и ондје наведена литература.

savršenija. Dok su češke nalepnice, zbog hitnje, izrađene samo u jednoj boji i na dosta prostoj hartiji, tako, da su se mogle falsifikovati cinkografskim putem, naše su izrađene u dve boje i izrada je uopšte mnogo finija, tako da ne samo pojedinci već ni manji štamparski zavodi ne bi ih mogli falsifikovati, a da se falsifikovanje ne pozna na prvi pogled. Što se tiče većih štamparija, opasnost falsifikovanja mnogo je manja, jer je nad njima lakša kontrola, u toliko pre što bi u takvom zločinačkom preduzeću moralo učestvovati više lica.

Izvornik ćirilicom

„Саопштења. Објашњење Министарства финансија”, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 151, (Београд, 30. новембра 1919.), 3.

5.

Ministarstvo finansija Kraljevstva SHS daje pojašnjenje o razlozima zadržavanja 20% od novčanica podnesenih na markiranje

bez nadnevka [potkraj studenoga 1919.]

SAOPŠTENJA

Komunikacije Ministarstva finansija [Kraljevstva SHS]

Povodom izvesnih zlonamernih komentara naređenog markiranja kruna, Ministarstvo finansija [Kraljevstva SHS] je izdalo sledeći kominike

I. Zadržavanje 20% podnesenih kruna poteklo je iz dva razloga:

I.) Novac od hartije brzo se haba i cepa, zbog toga svaka novčanična (emisiona) banka ima za dužnost da stalno svakodnevno zamenjuje takve novčanice za nove. Austro-ugarska Banka nije to radila u dovoljnoj meri ni do raspada Austro-Ugarske [Monarhije], a posle toga dana još manje. Zbog toga se nalazi kod nas u opticaju srazmerno velika količina tako pohabanih novčanica, da je nemoguće staviti na njih nalepnice. Ministarstvo finansija [Kraljevstva SHS] ne može da ceni količinu tih novčanica i ako bi 20% od celokupnog optičaja premašivalo tu količinu, sledeći razlog govori u prilog te svote:

II.) Nepodeljeno je mišljenje da je naš novčanični optičaj prezasićen krunama, da toga novca ima u opticaju mnogo više no što je zemaljska potreba za platežnim sredstvima. Zbog toga je Kraljevska Vlada još od januara meseca [1919.] smatrala za prvu i elementarnu meru: smanjenje krunskog optičaja. Istina ta bi se mera imala izvesti prilikom zamene kruna za narodni novac, ali je očigledno da se prilikom markiranja i to privremene mere, mogu zadržati 20%, a da ta mera ne samo ništa ne smeta novčanom optičaju već da blagotvorno dejstvuje na vrednost kruna.

Ogromna količina kruna leži zatvorena, t. j. nalazi se van optičaja. Zašto bi onda zadržavani 20% štetno dejstvovalo na obnavljanje dnevnih plaćanja.

Prema izjavama pojedinih profesionalnih organizacija u našoj zemlji, krune se nalaze u rukama sviju slojeva našega društva. Sledstveno svi redovi imaju dovoljno novca za podmirenje svojih potreba.

U ostalom zadržavanje 20% ekonomski ne predstavlja nikakvo oštećenje za imaoce kruna. Svakome je poznato, da vrednost krune u našem Kraljevstvu opada stalno za poslednju godinu, zbog toga što se njezin opticaj stalno povećava prilivom sa strane. Markiranjem kruna priliv mora da prestane. Posledica toga biće povećanje vrednosti krune tako, da će se sa 80 kruna moći kupiti veća količina dobara no danas sa 100 kruna.

Pod sadašnjim stanjem stvari najjače gubi radnički stalež. Kad vrednost novca opada, onda se mnogo brže povećavanje cena životnih namirnica no nadnice; sledstveno, kad bi se stabilizirala vrednost novca, najviše dobija radnik. Ekonomski slabi imaju najveću korist od stabilne vrednosti novca. Markiranjem kruna pretrpeće štetu falsifikate i nesvesni prodavci, koji su ceni eskontovali i buduće padanje vrednosti krune.

Izvornik ćirilicom

„Саопштења. Коминике Министарства финансија. Поводом извесних злонамерних коментара наређеног маркирања круна [...]“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. I., br. 146, (Beograd, 25. novembra 1919.), 2.

6.

Dopune odredbi pravilnika Ministarstva financija Kraljevstva SHS o postupanju prilikom markiranja krunskih novčanica

27. studenoga 1919.

Glavna komisija za markiranje kruna u Beogradu, na osnovu čl.[ana] I., stava 3., Pravilnika o postupku prilikom markiranja kruna od 7. novembra 1919. god.[ine], donela je ova rešenja kojima se dopunjuju i objašnjaju odredbe pomenutog pravilnika:

Rešenje Br. 18 od 11. novembra 1919:

Potkomisije za provođenje valutne reforme stupaju u funkciju 11. novembra ove godine. Komisija za izradu državni[h] novčanica u Zagrebu dobila je naređenje da filijalama Austro-Ugarske Banke poš[a]lje potreban broj nalepnica [markica] i priznanica, i naređeno im je da taj materijal u najkraćem roku dostave onim novčanim zavodima, koji su određeni za izvođenje ovih mera. Materijalne izdatke zavoda određenih za markiranje kruna likvidiraće filijale Austro-Ugarske Banke.

Rešenje Br. 38 od 14. novembra 1919:

1) Nalepnice [markice] se imaju udarati samo na 80% celokupnog podnesenog iznosa, a zadržati iznos od 20% ne sme se nalepljivati;

2) Od svakog se bez razlike ima tražiti 20% od podnete sume, bilo da novac podnosi javno bilo privatno lice;

3) Zadržane novčanice u iznosu 20% od podnete sume smatraju se kao državni depo;

4) Novčanice će se markirati na nemačkom tekstu, s jedne strane ozgo;

5) Čim stignu nalepnice [markice] za novčanice od 50 kruna treba ih hitno razaslati;

6) Nalepnice [markice] se ne smeju izdavati publici, već ih imaju nalepljivati sami organi komisije;

7) Prvenstveno treba zadržati neupotrebljive (poabane) novčanice;

- 8) U interesu brzog obavljanja celog posla, treba angažovati potreban broj lica;
- 9) Publiku treba pozvati da novčanice uredno složi, najpre po kategorijama, a pojedine kategorije u svežnjeve i po sto komada;
- 10) Radi olakšanja manipulacije mogu se priznanice unapred potpisati od blagajnika i lica koja dotičnu ustanovu obično potpisuju;
- 11) Pokvarene priznanice i pokvarene tiskane ili poderane nalepnice [markice] treba pažljivo čuvati i vratiti potkomisiji prilikom obračuna, nipošto uništiti;
- 12) Treba lepiti nalepnice [markice] ovim redom: 1. plavo-žute na hiljadarke, 2. smeđe na stotinarke, 3. ljubičaste na dvadesetice, 4. narančaste na desetice, 5. zelene na pedesetice;
- 13) U interesu brzog svršavanja posla potrebno je da se prethodno izrežu neperforirani tabaci nalepnica [markica].

Rešenje Br. 48 od 15. novembra 1919:

Da bi se stanovništvu uštedeo veliki gubitak u vremenu oko markiranja novčanica, potrebno je da ustanove određene za ovaj posao podele svoja područja u rejone i za svaki rejon odrede naročite dane, o čemu će blagovremeno obavestiti stanovništvo.

Rešenje Br. 62 od 16. novembra 1919:

Potkomisije imaju suvereno pravo određivati u svom području onoliki broj novčanih zavoda i ustanova za markiranje kruna, kao i pomoćnog osoblja, privatnih i državnih činovnika, koliko nađu za potrebno da se poslovi oko provođenja valutne reforme svrše najbrže i najpravičnije, po uputstvima i ovlašćenjima dobivenim od Glavne Komisije iz Beograda.

Rešenje Br. 116 od 23. novembra 1919:

Markiranje kruna ima da počne u sredu 26. novembra [1919.], iz jutra. Ovo treba na sve moguće načine objaviti stanovništvu, kao i imena zavoda kod kojih će se markiranje vršiti. U interesu što bržeg izvođenja ovog posla ukida se treća alineja tačke 2. člana 9. Pravilnika o postupku prilikom markiranja kruna i mesto toga procedura ima biti sledeća: zavodi koji vrše markiranje treba još 24. novembra [1919.] da počnu markiranje svojih gotovina, tako da za 26. [novembra] imaju spremne markirane novčanice i da svakom donosiocu odmah predadu markirane novčanice za nemarkirane, naravno za 20% manje. Za sve vreme imaju se primljene nemarkirane banknote neprekidno nalepljivati od činovnika specijalno određenih za taj posao. Po potrebi, ovo će se nalepljivanje vršiti noću od naročitih činovnika, kojima će se isplaćivati dnevnicama i polovina. Industrijske i zanatske poslodavce treba pozvati da prvi podnesu banknote za markiranje, kako bi u subotu mogli isplaćivati radnike u markiranim novčanicama. Državnu gotovinu kod pojedinih ureda markirati čim prezentiraju, i zadržati 20%.

Rešenje Br. 168 od 25. novembra 1919:

Odbitak u 20% od podnesenih kruna zadržava se za račun države, sledstveno svaka uredno izdana priznanica obvezuje državu prema zakonitom pritežaoцу, a zavod za markiranje novčanica ima dužnost da preda uredno zadržane krune. Važnost obaveze ustanovljene priznanicom nalaže da ovu potpisuje lice, odnosno lica koja imaju to pravo

u redovnim poslovima zavoda. Srednji deo popisnog tabaka je talon i on mora da nosi štambilj zavoda. Talon treba otrgnuti i poslati nadležnom delegatu Ministarstva finansija. Dok ne stignu nalepnice [markice] za novčanice od 50 kruna, zadržavaće se na ime odbitka 20% prvenstveno novčanice od 50 kruna. Rezervni stokovi markica i priznanica nalaze se u Zagrebu, Ogulinu, Daruvaru, Oseku [Osijek], Ljubljani, Mariboru, Somboru, [Velikom] Bečkerek i Beogradu. U slučaju potrebe treba se obratiti najbližem depou, a za slučaj najhitnije potrebe imaju se zavodi među sobom pomagati i u tom slučaju će obavestiti nadležnu potkomisiju. Poslate markice i priznanice prebrojaće se komisijski, i manjak ili višak konstatovaće se u zapisniku i izveštaj poslati.

Iz Generalnog Inspektora[ta] Ministarstva finansija [Kraljevstva SHS] IBr. 3623, 27. novembra 1919. Beograd.

Izvornik ćirilicom

„Главна комисија за маркирање круна у Београду, на основу чл.[ана] I., става 3., Правилника о поступку приликом маркирања круна од 7. новембра 1919. год. [ине], донела је ова решења којима се допуњују и објашњују одредбе поменутог правилника“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. I., br. 152, (Beograd, 1. decembra 1919.), 3.

7.

Ministarstvo finansija Kraljevstva SHS obavještava da „oni koji mole iz ma kakvih razloga naknadno markiranje krunskih novčanica“ dostavljaju Ministarstvu finansija „samo molbe bez novca“, a da će novčanice donijeti markirati „nadležnim vlastima“, kada Ministarstvo finansija donese odluku o tim molbama bez nadnevka [sredinom siječnja 1920.]

SAOPŠTENJA

Naknadno markiranje kruna

Svi oni, koji mole iz ma kakvih razloga naknadno markiranje krunskih novčanica, neka Ministarstvu finansija [Kraljevstva SHS] šalju samo molbe bez novca; novac će podneti na markiranje nadležnim vlastima onda, kad Ministarstvo finansija [Kraljevstva SHS] donese svoju odluku po dotičnim molbama.

Izvornik ćirilicom

„Саопштења. Накнадно маркирање круна“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. II., br. 11, (Beograd, 16. januara 1920.), 3.

8.

Bački tisak, subotički *Neven* i zatim novosadska *Zastava*, u siječnju 1920. upozorava stanovništvo o različitim načinima krivotvorenja nostrifikacije krunskih novčanica markiranjem: i krivotvorenim markicama za nostrifikaciju te neispravnim odnosno lažnim markiranjem poštanskim markicama ili pak biljezima

(taksenim markama), kao i markiranjem ispravnim markicama za nostrifikaciju koje su skidali s manjih krunskih apoena i lijepili ih na novčanice veće vrijednosti 24. siječnja 1920.

Pazite na novce.

Subotički „Neven” donosi ovaj vrlo umestan članak:

Valjda od kako se novci štampaju, uvek je bilo krivotvorenja novaca, zato je uvijek i bila opomena na novcu, da će se krivotvoritelji strogo kazniti. Ipak se često događalo, da je redarstvo tu i tamo naišlo na novčane krivotvornice; ali obično nisu krivotvorci nastradali, nego najvećma oni nevini građani, u čije su ruke ovi krivotvoreni novci dospili.

Ovogodišnje markiranje novca opet je dalo prigoda, da vešti ljudi proturaju u promet krivotvorne banknote.

Već kod markiranja kušali su neki inostrani trgovci, da krivotvorene banknote, osobito stotinarke i hiljadarke podesu za markiranje. Ali naši vešti poverenici pripoznali krivotvoreni novac i izprašiše inostrane. Jedan je povirenik odbio 50 komada, a drugi, u drugoj banki 90 komada i to sve hiljadarke.

Sad čujemo da ti vešti ljudi jednostavno prilepe poštarsku marku, biljegu na stotinaru ili na hiljadarku, te tako proturaju u promet krivotvoreni novac. I to se ustanovilo, da su nekoji krivotvoritelji sa manjega novca skidali biljege i na veće banke prilepljivali.

Ova varka se u velikoj meri opaža po našim selima.

Zato opominjemo naše čitatelje i čitateljice da budu oprezni kod razmenjivanja i primanja novca. Prvo ako se može obići, ne treba primati novac od nepoznatoga čoveka, osobito ne od trgovca iz Galicije; drugo treba pregledati pomnjivo da li je banknota pravilno markirana ili ne?

Samo oprežnošću možemo obići manju ili veću nevolju.

Seljanin

Izvornik ćirilicom

Сељанин, „Пазите на новце.“, Застава, год. LI, бр. 17, (Нови Сад, 24. јануара 1920.), 2.

9.

Obavijest Ministarstva financija Kraljevstva SHS o pojavi lažnih markica za markiranje novčanica od 1000 kruna i opis 10 različitih tipova krivotvorina

4. veljače 1920.

U saobraćaju se pojavile lažne markice na hiljadarkama.

Da bi se mogla praviti razlika između pravih i falsifikovanih markica Ministarstvo finansija [Kraljevstva SHS] objavljuje sledeće:

Sve su ispravne markice jednake između sebe i u boji i u crtežu. Ispravne markice izrađene su u dve boje narandastoj (oranž) zatvorenoj ili otvorenoj i to gro i donji deo markice, i u tamno modroj (ultramarin) u gornjem delu markice oko grba i okvir oko cele markice; van natpisa na markici sva se modra boja vezuje sa nerandastom [na-

randastom], te je grb natpisa, crtež u donjem delu markice i okvir izraziti i jasan. Kod ispravne markice, beli krug u grbu vezan je sa desnim svojim krakom za belu kockicu, koja je veća od kockica u istom polju grba. Dalje, kod sviju ispravnih markica u crtežu ispod modre boje a u svakom kutu naročito u desnom gornjem vidi se rozeta u obliku runolista (Edelweiss). Kruna je naslonjena na orlove glave, koje su propisno izrađene sa otvorenim kljunovima i jezicima u kljunovima. Svaka noga ima četiri prsta.

Prema tome sve one markice koje ne bi odgovarale potpuno gornjem opisu, bile bi falsifikovane.

Komisija je imala pred sobom deset raznih falsifikata i oni se razlikuju od ispravne markice u sledećem:

1. Najbolji falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji – u mesto narandaste boje upotrebljena je žuta, limunova boja; zatim, žuta limunova boja nejasno je vezana sa modrom bojom te se ta veza gotovo i ne primećuje. Natpis nije tako jasan i izrazit kao kod ispravne markice i pismena su uža. Krst u grbu je uži i nije vezan sa kockicom.

2. Drugi falsifikat ima iste mane prvog falsifikata, samo što su pismena šira, a grb i kruna su nejasni.

3. Treći falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, u mesto narandaste boje upotrebljena je boja žuto smeđa (oker) a kruna na grbu je potpuno nejasna, krst uži i ne vezan sa belom većom kockom, pismena su uža, u mesto rozete u obliku runolista nalazi se rozeta u obliku zvezdice.

4. Četvrti falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, u mesto narandaste upotrebljena je limunova tamno žuta boja, zatim beli krst nije vezan sa većom belom kockom i u opšte nema rozete u uglovima crteža ispod natpisa.

5. Peti falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, u mesto narandaste boje upotrebljena je žuto smeđa boja (Oker) beli okvir oko pisma je širi, gde se žuta i modra boja spajaju zamrljano je, kruna je ispresećana žutom bojom, u štitu, donji deo je ispresećan i slovenačkog grba nema, u repu orla u mesto četiri tanke crte ima tri debele crte, beli orao nema jezika, u mesto rozete u formi runolista nalazi se jedna nepravilna figura.

6. Šesti falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, [u] mesto narandaste boje upotrebljena je žuto smeđa boja, (Oker), žuta boja vezana je sa [smeđom (oker)?] bojom samo u okviru markice, kruna je potpuno nejasna, više pljosnata i duguljasta, beli orao nema jezika, orlove noge [u] mesto četiri prsta imaju samo jednu široku belu crtu, ceo crtež ispod natpisa je potpuno nepravilan i ispresećan belim prugama.

7. Sedmi falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, [u] mesto narandaste upotrebljena je žuto-smeđa boja (Oker), u mesto tamno modre svetlo modra boja, pismena su šira, beli rub oko natpisa je širi, kruna nepravilno izrađena, levi orao nema jezika, u repu orla nema one četiri tanke žute crte, crtež ispod natpisa u mesto rozete u vidu runolista ima jednu nepravilnu figuru.

8. – Osmi falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, u mesto narandaste upotrebljena je žuto-smeđa boja (Oker), pismena su šira i oko natpisa je dvostruki široki beli rub, okvir i donji žuti crtež ni u koliko se ne slaže sa ispravnom markicom – u opšte veoma rđav falsifikat.

9. – Deveti falsifikat razlikuje se od ispravne markice u boji, u mesto narandaste upotrebljena je žuto-smeđa (Oker), kruna je nejasno izvedena, duguljasta i pljosnata, pismena uža, levi orao nema jezika, u mesto rozete u obliku runolista nepravilna zvezda.

10. – Deseti falsifikat boja zatvoreno-žuta i svetlo modra, pismena šira, beli rub oko pismena širok, levi orao nema jezika, kruna nije naslonjena na orlove glave – pljosnata i duguljasta u mesto četiri svaka noga ima po tri prsta, rozete nema.

Kod svijiu falsifikata modra boja prelazi malo u zeleno.

Generalni Inspektorat [Ministarstva finansija Kraljevstva SHS] IBr. 3320, 4. februara 1920. g.[odine]

Izvornik ćirilicom

„У саобраћају се појавиле лажне маркице на хиљадаркама“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 36, (Београд, 18. фебруара 1920.), 3.

10.

Ministar finansija Kraljevstva SHS dr. Vojislav [S.] Veljković, „da bi se definitivno završio svaki rad na markiranju kruna“, donosi odluku „da se molbe za naknadno markiranje, u slučajevima kad su pojedinci višom silom bili sprečeni da u određenom roku podnesu svoje novčanice radi markiranja“, svoje molbe Generalnom inspektoratu Ministarstva finansija Kraljevstva SHS mogu upućivati do 15. veljače 1920., a kasnije molbe „neće se uzimati u postupak“⁵²

5. veljače 1920.

Da bi se definitivno završio svaki rad na markiranju kruna, rešavam:

Da se molbe za naknadno markiranje, u slučajevima kad su pojedinci višom silom bili sprečeni da u određenom roku podnesu svoje novčanice radi markiranja (član 16. stav 3. Pravilnika o postupku prilikom markiranja kruna i moje rešenje IBr. 100 od 6. januara ov.[e] g.[odine]) mogu donositi Generalnom Inspektoratu [Ministarstva finansija Kraljevstva SHS] najdalje do 15. februara ov.[e] g.[odine]. Molbe koje u Generalnom Inspektoratu [Ministarstva finansija Kraljevstva SHS] budu primljene posle 15. februara [1920.] neće se uzimati u postupak.

Ibr. 1618

5. februara 1920. god.[ine]
u Beogradu

Ministar finansija,
Dr. V.[ojislav] S. Veljković s. r.

⁵² No kasnije je naredbom ministra finansija dr. Velizara S. Jankovića sredinom svibnja 1920. krajnji rok zamjene markiranih krunskih novčanica produžen do 3. lipnja 1920. Usp. „Саопштења. Замена исправно маркираних крунских новчаница“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 112, (Београд, 22. маја 1920.), 3.

Izvornik ćirilicom

„Да би се дефинитивно завршио сваки рад на маркирању круна, решавам [...] Ибр. 1618 5. фебруара 1920. год.[ине] у Београду Министар финансија, Др. В.[ојислав] С. Вељковић с. р.“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. II., br. 29, (Beograd, 10. februara 1920.), 2.

11.

Naredba Ministarstva financija Kraljevstva SHS svim ustanovama koje zamjenjuju krunske novčanice, da kod svake novčanice na kojoj bude utvrđena lažna markica, crvenom tintom označe (prekriže) krivotvorene markice, „kako takva novčanica sa lažnom markicom ne bi i dalje mogla opticati u saobraćaju, i kako bi se onemogućilo da takva novčanica bude podnesena kojoj drugoj kasi na zamenu“ bez nadnevka [sredinom veljače 1920.]

SAOPŠTENJA

Naredba o lažnim markicama

Ministarstvo finansija [Kraljevstva SHS] naredilo je svim ustanovama u Kraljevstvu [SHS] koje vrše zamenu kruna, da kod svake novčanice na kojoj budu konstatovane lažne markice, preko markice udare crvenim mastilom krst i tako obeleže lažnu markicu, kako takva novčanica sa lažnom markicom ne bi i dalje mogla opticati u saobraćaju, i kako bi se onemogućilo da takva novčanica bude podnesena kojoj drugoj kasi na zamenu

Skreće se pažnja ustanovama i zainteresovanima, da novčanice, kod kojih je na markici udaren krst crvenim mastilom, ne primaju.

Izvornik ćirilicom

„Саопштења. Наредба о лажним маркицама“, *Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*, god. II., br. 39, (Beograd, 21. februara 1920.), 4.

12.

Odluka ministra financija Kraljevstva SHS dr. Velizara [S.] Jankovića da se novčanice od 1000 kruna donesene na zamjenu za dinare, a koje imaju krivotvorenu markicu „oduzimaju od donosilaca na revers“ te da ustanove koje zamjenjuju novac trebaju voditi „evidenciju o tome koliko je od koga zadržano krunskih hiljadarki“ i da o tome tjedno izvještavaju Generalni inspektorat Ministarstva financija 27. veljače 1920.

Da bi se izbeglo, da nesavesna lica novčanice od 1000 kruna sa falsifikovanom markicom mogu proturati neobaveštenom svetu i time unositi pometnju u novčani optičaj i štetiti neiskusnom svetu,

REŠAVAM:

1.) Da sve ustanove koje vrše zamenu kruna donesene novčanice od 1000 kruna markirane lažnim markicama oduzimaju od donosilaca na revers sa jukstom⁵³ i drže ih u depozitu do dalje naredbe. U reversu treba označiti seriju i broj svake novčanice. Revers treba da bude snabdeven tekućim brojem, koji će se slagati sa brojem odgovarajuće jukste. Ustanove, koje vrše zamenu, uneće sve reverse po tekućem broju u jedan spisak, koji će sadržavati ime i prezime, kome su oduzete hiljadarke, i broj oduzetih novčanica.

2.) Da vode stalnu evidenciju o tome koliko je od koga zadržano krunskih hiljadarki i da o tome donose nedeljne izveštaje Generalnom Inspektoratu Ministarstva Finansija [Kraljevstva SHS].

3.) Da prilikom oduzimanja novčanica saopštavaju strankama da će se pitanje o sudbini ovih novčanica rešiti po završenom povlačenju kruna.

IBr. 5124.

27. februara 1920. god.[ine]

u Beogradu.

Ministar Finansija
D-r. V.[elizar] [S.] Janković.

Izvornik ćirilicom

„Да би се избегло [...], ИБр. 5124. 27. фебруара 1920. год.[ине] у Београду Министар Финансија Д-р. В.[елизар] [С.] Јанковић“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 48, (Београд, 3. марта 1920.), 2.

13.

Na prijedlog Ministarstva financija Kraljevstva SHS u Zagrebu je početkom ožujka 1920. osnovano Povjerenstvo za preispitivanje sumnjivih markica na krunskim novčanicama

7. ožujka 1920.

POVJERENSTVO ZA PREISPITANJE SUMNJIVIH MARKICA NA NOVČANICAMA. Jučerašnje službene novine donose naredbu delegata ministarstva [finansija Kraljevstva SHS] u Zagrebu o osnutku povjerenstva za preispitivanje sumnjivih markica na novčanicama austro-ugarske banke pa su za tu službu uslijedila slijedeća imenovanja: za predsjednika profesor Fran Šandor iz Zagreba, za vještaka profesor Ferd. [o] Kovačević, a kao predstavnik trgovačko-obrtničke komore Dragutin Heumer, član ravnateljstva Nakladnog Zavoda d. d. u Zagrebu.

Poslovne prostorije povjerenstva nalaze se u prostorijama kr.[aljevske] zem.[aljske] tiskare u Zagrebu. Markice na novčanicama za koje povjerenstvo ustanovi, da su falsifikati imade se odmah providjeti posebnim obilježjem.

⁵³ Juksta – (latinski juxta) pokraj, blizu, kod, kraj, do, uz; kod vrijednosnih papira, dionica i slično: crta redovito u nekoj drugoj boji, i označava gdje treba otrgnuti kupon odnosno vrijednosnu priznanicu.

Novčanice, za koje povjerenstvo ustanovi, da su providjene ispravnim markicama kao i one, za koje ustanovi, da su providjene s krivotvorenim markicama, odpremit će povjerenstvo uz povrat svih spisa i priopćenja zaključka povjerenstva na samom spisu, kojim su novčanice dostavljene onoj vlasti, odnosno zavodu (komisiji za povlačenje krunskih novčanica, kr.[aljevskoj] državnoj blagajni u Zagrebu, carinskom uredu, kr.[aljevskom] poreznom uredu, kotarskoj oblasti, novčanom zavodu, vladinom povjereniku itd.), koji je dotične novčanice neposredno komisiji za preispitivanje markica predložio.

Vlast, koja je primila novčanice od povjerenstva za preispitivanje ispravnosti markica na novčanicama, obavijestit će odmah stranke o zaključku povjerenstva. One novčanice Austro-Ugarske banke, za koje je povjerenstvo ustanovilo, da su providjene ispravnim markicama, zamijenit će odmah strankama za krunsko-dinarske novčanice uz podjedno oduzeće svojedobno predanih im priznanica.

One pako novčanice Austro-Ugarske banke, za koje je povjerenstvo ustanovilo, da su providjene krivotvorenim markicama, stavit će odmah u poseban depozit, i s njima rukovati pram ustanovama rješidbe ministarstva finansija [Kraljevstva SHS] od 26. veljače 1920. broj 5124 proglašeno naredbom delegacije ministarstva finansija [Kraljevstva SHS] od 2. ožujka 1920. broj 4916.

Zaključak povjerenstva za preispitivanja ispravnosti markica, povodom zamjene novčanica odnosno stavljanje ponovno u depozit novčanica, unijet će dotična vlast pod odnosnim tekućim brojem u spisak, koji je bila dužna osnovati u smislu prve alineje spomenute rješidbe ministarstva finansija [Kraljevstva SHS].

Zaključak povjerenstva za preispitivanje ispravnosti markica na novčanicama Austro-Ugarske banke je konačan, te proti njemu nema mjesta daljnjem pravnom lijeku.

One ustanove naputka od 14. veljače 1920. broj 3278 kao i naredbe od 16. veljače 1920. broj 3440 te od 2. ožujka 1920. broj 4810, koje su protivne ustanovam ove naredbe, stavljaju se izvan krijeposti. Prema tome će oblasti, urediti i novčani zavodi pridržane novčanice ne samo sa sumnjivim markicama, već i one, za koje drži, da su providjene falsifikatima markica, odpremati na način propisan ne komisiji za povlačenje krunskih novčanica, već povjerenstvu za preispitivanje ispravnosti markica na novčanicama Austro-Ugarske banke u Zagrebu – Kr.[aljevska] zemaljska tiskara.

Izvornik latinicom

“Povjerenstvo za preispitivanje sumnjivih markica na novčanicama”, *Obzor*, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3.

14.

Zagrebački list *Obzor* početkom ožujka 1920. obavještava da su markice za nostrifikaciju 100 kruna i perforirane – zupčane i rezane ispravne markice. Usto, upozorava „da Zagrebom cirkuliraju banknote od K[runa] 100 providjene markicama izradjenim akvarelnim bojama.“

7. ožujka 1920.

MARKICE IZRADJENE AKVARELNIM BOJAMA. U mnogo se navrata dešava, da pojedinci neče primati austrougarske novčanice od Kr.[una] 100 čiji su rubovi perforirani a nisu ravno odrezani. Dodajemo, da je to posve neispravno jer su neke markice rezane nožem a druge opet strojem za perforiranje. Kako daleko su došli neki nepošteni elementi u varanju s falsifikatima proizlazi iz činjenice, da Zagrebom cirkuliraju banknote od K[runa] 100 providjene markicama izradjenim akvarelnim bojama. Ti bezdušnici traže svoje žrtve većim dijelom u krugovima seljaka.

Izvornik latinicom

„Markice izradjene akvarelnim bojama”, *Obzor*, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3

15.

Novosadski list *Zastava* upozorava da su u podružnici Austro-Ugarske banke u Novom Sadu otkrivene lažne markice na novčanicama od 50 kruna, te navodi i opis glavnih značajki tih krivotvorina

25. travnja 1920.

– **Lažne markice na novčanicama od 50 kruna.** Kod ovdašnje filijale Austro-Ugarske Banke zaplenjeno je nekoliko komada markiranih 50-krunaša, te je opravdana sumnja, da su markice na ovim novčanicama *falsificirane*. Glavna obeležja ovih markica jesu: 1.) Boja je zamazano zelena; 2.) izraz ženske glave sasvim je mutan; 3.) nos je veći i šiljastiji nego u običnim markicama; 4.) razdeobe kose na glavi uopšte nema; 5.) ornamentika ispod glave sasvim je nejasna; 6.) slova u natpisu ‘Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca’ u sva tri jezika manja su i tanja, nego na drugim markicama; 7.) u srpskom natpisu u reči ‘Краљевство’ je slovo ‘с’, slabo vidljivo, i u reči, ‘Хрвата’ slovo ‘X’ slično je latinskom ‘H’; 8.) u hrvatskom tekstu u reči ‘Slovenaca’ slovo ‘S’ jedva se vidi.”

Izveštaj glede ovih sumnjivih markica podnesen je Generalnom inspektoratu u Beograd i očekuje se rešenje.

Pošto je verovatno, da će se ove sumnjive markice pojaviti i na 20 i 10 krunašima i to s razlogom, što je kliše za sve tri vrste novčanica isti, samo je boja druga, upozorava se građanstvo da naročito obrati pažnju pri primanju takovih novčanica.

Izvornik ćirilicom

„Лажне маркице на новчаницама од 50 круна”, *Застава*, год. LI, бр. 93, (Нови Сад, 25. априла 1920.), 2.

Izvori i literatura:

Arhiv Jugoslavije, Beograd, Republika Srbija

– fond 14 - Ministarstvo unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije,

- fasc. 180 – 667, – 553. Vojno izaslanstvo Kraljevstva SHS u Budimpešti izvještava 10. veljače 1920. Ministarstvu unutarnjih poslova, Beograd da se krivotvorene markice za nostrifikaciju novčanica od 1000 kruna u Kraljevstvo SHS krijumčare preko Segedina.
- fasc. 107 – 410, – 7. Glavna subotička carinarnica izvještava 5. ožujka 1920. Šefa Tajne policije za Banat, Bačku i Baranju, Subotica da francuski major prenosi krunske novčanice, nežigosane i sa krivotvorenim markicama.
- fasc. 180 – 667, – 589. Predsjedništvo zemaljske vlade za Sloveniju izvještava 7. rujna 1920. Ministarstvu unutarnjih poslova, Beograd da je na Bledu otkrivena „tvornica” za krivotvorenje novca.
- fond 396 - Poslanstvo Kraljevine Jugoslavije u Mađarskoj – Budimpešta, Odnosi između KJ (KSHS) i Mađarske, 1919-1941,
- fasc. 15 – 32, Falsifikovanje kruna i dinara u Mađarskoj i njihov promet u KSHS. 1919-1928 god.[ine].

„Саопштења. Обележавање крунских новчаница“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 140, (Београд, 16. новембра 1919.), 2.

„Министарство финансија Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца Генерални инспекторат ИБр. 3382 11. новембра 1919. год.[ине] у Београду“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 141, (Београд, 18. новембра 1919.), 2.

„На основу решења Министарског Савета, ИБр. 3439, од 13. новембра о.[ве] г.[одине] Наређујем [...] ИБр. 3439, од 13. новембра 1919. год.[ине] у Београду, Министар финансија, Др. В.[ојислав] С. Вељковић с. р.“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 146, (Београд, 25. новембра 1919.), 2.

„Саопштења. Коминике Министарства финансија. Поводом извесних злонамерних коментара наређеног маркирања круна [...]“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 146, (Београд, 25. новембра 1919.), 2.

„Правилник о поступку приликом маркирања круна“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 151, (Београд, 30. новембра 1919.), 2-3.

„Саопштења. Објашњење Министарства финансија“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 151, (Београд, 30. новембра 1919.), 3.

„Главна комисија за маркирање круна у Београду, на основу чл.[ана] I., става 3., Правилника о поступку приликом маркирања круна од 7. новембра 1919. год.[ине], донела је ова решења којима се допуњују и објашњују одредбе поменутог правилника“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. I., бр. 152, (Београд, 1. децембра 1919.), 3.

„Саопштења. Накнадно маркирање круна“, Службене новине Кралјевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 11, (Београд, 16. јануара 1920.), 3.

„Министарство финансија Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца Генерални инспекторат ИБр. 1545 30. јануара 1920. год.[ине] у Београду. Правилник о повлачењу крунских новчаница“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 24, (Београд, 3. фебруара 1920.), 1-2.

„Да би се дефинитивно завршио сваки рад на маркирању круна, решавам [...] ИБр. 1618 5. фебруара 1920. год.[ине] у Београду Министар финансија, Др. В.[ојислав] С. Вељковић

- c. p.“, Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, god. II., br. 29, (Beograd, 10. februara 1920.), 2.
- „У саобраћају се појавиле лажне маркице на хиљадаркама“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 36, (Београд, 18. фебруара 1920.), 3.
- „Саопштења. Наредба о лажним маркицама“, Službene novine Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, god. II., br. 39, (Beograd, 21. februara 1920.), 4.
- „Да би се избегло [...], ИБр. 5124. 27. фебруара 1920. год.[ине] у Београду Министар Финансија Д-р. В.[ојислав] С. Јанковић“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 48, (Београд, 3. марта 1920.), 2.
- „Саопштења. Замена исправно маркираних крунских новчаница“, Службене новине Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, год. II., бр. 112, (Београд, 22. маја 1920.), 3.
-
- Pravilnik o postupku prilikom markiranja kruna (Zagreb: Kr.[aljevstva] zemaljska tiskara, 1919.)
- Pravilnik o postupanju prilikom markiranja kruna (Novi Sad: Štamparia Hirsenshausera i Pilisera, 1919.)
-
- „Наплата порезе [!] и регулисање валуте“, Вечерње новости, год. XXL, бр. 51, (Београд, 15. децембра 1918.), 2.
- „Krivotvorene markice na novčanicama“, Glas slobode, god. III, br. 63, (Đakovo, 18. siječnja 1920.), 2.
- Сељанин, „Пазите на новце.“, Застава, год. LI, бр. 17, (Нови Сад, 24. јануара 1920.), 2.
- „Лажне хиљадарке“, Застава, год. LI, бр. 40, (Нови Сад, 21. фебруара 1920.), 3.
- „Ponarejeni kolki na tisočkronskih bankovcih“, Slovenski narod, leto LIII, št. 44, (Ljubljana, 24. februarja 1920.), 2-3.
- „Zaznamovanje novčanic z ponarejenimi kolki“, Slovenski narod, leto LIII, št. 44, (Ljubljana, 24. februarja 1920.), 3.
- I. В., „– 100 tisočkronskih bankovcev z falsifikovanim markicami in žigom“, Slovenski narod, leto LIII, št. 45, (Ljubljana, 25. februarja 1920.), 3.
- „Krivotvorene novčanice“, Privredni glasnik, god. I, br. 9, (Bjelovar, 26. veljače 1920.), 1-2.
- „Лажне хиљадарке“, Застава, год. LI, бр. 44, (Нови Сад, 26. фебруара 1920.), 3.
- „Povjerenstvo za preispitivanje sumnjivih markica na novčanicama“, Obzor, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3.
- „Markice izradjene akvarelnim bojama“, Obzor, god. LXI, br. 54, (Zagreb, 7. ožujka 1920.), 3.
- „Ponarejeni tisočkronski bankovci“, Slovenski narod, leto LIII, št. 56, (Ljubljana, 9. marca 1920), 3.
- „Фалсификатор маркица пред судом“, Застава, год. LVII, бр. 89, (Нови Сад, 20. априла 1926.), 2.
- „Лажне маркице на новчаницама од 50 круна“, Застава, год. LI, бр. 93, (Нови Сад, 25. априла 1920.), 2.
- „Фалсификатор новца пред новосадским Окр.[ужним] Судом“, Застава, год. LVII, бр. 133, (Нови Сад, 15. јуна 1926.), 2.
- „Кријумчар аустријских новчаница пред судом“, Време, год. VI, бр. 1612, (Београд, 15. јуна 1926.), 4.
-

- Janković Velizar S.*, Naše finansije (ekspozice u Privremenom narodnom predstavništvu – 14. III. 1920. god.[ine]) (Beograd: Stamp.[arija] Save Radenkovića i Brata, 1920.)
- Walre de Bordes Jan van*, The Austrian Crown. Its Depreciation and Stabilization (London: P. S. King and Son, 1924.)
- Народна Банка 1884 – 1934 ([Београд]: Завод за израду новчаница – Топчидер, [1934.]
- Murko Vladimir*, Denar (Ljubljana: Slovenska poljudnoznanstvena knjižnica “Svet”, letnik I, št. 1, 1. septembra 1943.)
- Keller Arnold*, Die Abstempelungen des österreichisch – ungarischen Papiergeldes 1918 – 1920 ([Berlin – Wittenau: Selbstverlag], 1962.)
- Ugričić Miodrag*, Novčani sistem Jugoslavije (Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, 1967.)
- Mirković Mijo*, Ekonomska historija Jugoslavije (Zagreb: „Informator“, Novinsko-izdavački, štamparski i birotehnički zavod, 1968.)
- Vučić Novica*, „Razvoj in problemi monetarne politike v Jugoslaviji 1918-1941 (1)“, Bančni vestnik, leto 23, št. 1-2, (1975.), 50-54.
- Ambrus Béla*, „Az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek bélyegzése (1918-1920)“, Az Érem, XXXII évfolyam, 1, (1976.), 18-26.
- Sokolović Vitomir*, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – Aleksandar I kralj, Srba, Hrvata i Slovenaca 1918-1929. I.1. Žigosanje i markiranje neprijateljskog novca. Problem unifikacije novčanog saobraćaja“, Филателиста / Filatelista, god. XXVIII, br. 170, (1977.), 32-35.
- Sokolović Vitomir*, „Papirni novac Jugoslavije 1918-1976. I deo - Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 1.2. Usvajanje dinara za jugoslovensku valutu. Zamena austrougarskih i mađarskih kruna“, Филателиста / Filatelista, god. XXIX, br. 175, (1978.), 19-24.
- Rádóczy Gyula*, A legújabb kori magyar pénzek (1892-1981) (Budapest: Corvina Kiadó, 1984.)
- Sundhassen Holm*, „Die jugoslawische Währungsreform von 1920: Zur Interdependenz ökonomischer und politischer Integrationsprobleme in einem multinationalen Staat“, Österreichische Osthefte, Jg. 27, Heft 1, (1985.), 19-39.
- Pick [Albert] i Richter [Rudolf]*, Papiergeld-Spezialkatalog Österreich 1759 – 1986. mit folgenden Nebengebieten. Ungarische Reichshälfte/Ungarn / Lombardei-Venetien / Österreichische Niederlande / Militärausgaben / Abstempelungen von Kronennoten / Belegungsgeld / Regionalausgaben / Papiergeldähnliche Wertpapiere (Dornbirn: Sedlmayr KG, 1986.)
- Jelinčić Zmago*, Katalog bankovcev jugoslovenskih dežel – Katalog novčanica jugoslovenskih zemalja – Paper money catalogue of Yugoslav countries, 2. del – pomožne izdaje – 2. dio – pomoćna izdanja – Part 2 – auxiliary issues (Ljubljana: Samozaložba [Vlastita naklada], 1989./1990.)
- Rádóczy Gyula i Tasnádi Géza*, Magyar papírpénzek 1848-1992 (Budapest: Danubius Kódex Kiadói Kft., 1992.)
- Krese Srećko*, „Žigosanje bankovcev na Slovenskem po prvi svetovni vojni“, Numizmatični vestnik, leto XXI, št. 21, (1993.), 532-535.
- Krese Srećko*, „Kolkovanje bankovcev na Slovenskem po prvi svetovni vojni“, Numizmatični vestnik, leto XXII, št. 22, (1994.), 562-572.
- Хаџи-Пешић Јован*, Новац Краљевине Југославије 1918-1941. (Београд: Народна банка Југославије, 1995.), 9-31.
- Geiger Vladimir*, „Nostrifikacija Austro-Ugarskih novčanica nakon I. svjetskog rata u Kraljevini SHS“, u: 1. međunarodni numizmatički kongres u Hrvatskoj [12.-15. listopada 1995. Opa-

- tija / 1st International Numismatics Congress in Croatia, October 12-15, 1995., Opatija]. Zbornik radova, gl. ur. Gjuro Krasnov (Zagreb: Hrvatsko numizmatičko društvo – Opatija: Numizmatički studio Dobrinić & Dobrinić, 1996.), 41-46.
- Stojanović Željko*, Papirni novac Srbije i Jugoslavije / Das Papiergeld Serbiens und Jugoslawiens / Paper Money of Serbia and Yugoslavia (Beograd: Željko Stojanović [Vlastita naklada], 1996.)
- Barac Borna*, Papirni novac Hrvatske 1778 – 1998. (Zagreb: Obol – naklada d.o.o., 1998.)
- Gajger Vladimir*, „Hrvatski gradovi na novčanicama“, u: 2500 godina kulture štednje i novčarstva na povijesnom hrvatskom tlu, gl. ur. Borna Barac (Zagreb: Privredna banka Zagreb d.d., 1998.), 307-396.
- Kršev Boris*, Finansijska politika Jugoslavije 1918-1941 (Novi Sad: Prometej, 1998.)
- Дугалић Веролуб*, Народна банка 1884-1941 (Београд: Југословенски преглед, 1999.)
- Ráymán János*, „Neobjavljeni osječki žigovi na austrougarskim krunskim novčanicama“, Numizmatičke vijesti, god. 42, br. 1 (53), (2000.), 140-150.
- Barac Borna*, Papirni novac bivše Jugoslavije i zemalja na području bivše Jugoslavije / Banknotes of the Yugoslavia and the States of the Former Yugoslavia 1767-2002 (Zagreb: Obol – naklada d.o.o., 2002.)
- Becić Ivan M.*, Finansijska politika Kraljevine SHS 1918-1923. (Beograd: Stubovi kulture, 2003.)
- Nikolić Goran*, Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-41. (Beograd: Stubovi kulture, 2003.)
- Стојановић Жељко*, Новчанице Народне банке 1884-2004 (Београд: Југословенски преглед, 2004.)
- Škrabo Ivan*, „O nostrifikaciji novčanica Austrougarske banke u Kraljevini SHS“, Numizmatičke vijesti, god. 48, br. 59, (2006.), 214-225.
- Stojanović Željko*, Nacionalni katalog novčanica Srbije i Jugoslavije / Standardkatalog für das Papiergeld Serbiens und Jugoslawiens / Standard Reference Guide to Serbian and Yugoslav Paper Money (Beograd: Sanimex, 2007.)
- Бажкић Велимир*, Изабрани списи (Београд: Службени гласник, 2009.)
- Richter Rudolf*, Papiergeld Spezialkatalog Österreich 1759-2010 und folgende Nebengebiete. Ungarische Reichshälfte/Ungarn / Lombardisch-Venetianisches Königreich und Triest / Österr.[eichischen] Niederlande / Militärausgaben / Abstempelungen auf Kronennoten / Belegungsgeld / Regionalausgaben, Länderscheine und Notgeld / Notgeld ca. 1800 bis 1887 / Papiergeldähnliche Wertpapiere (Salzburg: Dr. Winfried Frühwald Verlags- und Auktionshaus, 2010.)
- Бецић Иван М.*, Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1941 (Београд: Институт за савремену историју, 2012.)
- Kršev Boris N.*, „Monetarna politika i problem unifikacije novca u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1923)“, Civitas, god. MMXII, br. 3, (2012.), 113-124.
- Becić Ivan M.*, „Za dinar ili za krunu – ko je dobio, a ko izgubio“, Istorija 20. veka, god. XXXI, br. 2, (2013.), 41-58.
- Mijatović Boško*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine“, Istorija 20. veka, god. XXXII, br. 1, (2014.), 27-50.
- Mijatović Boško*, „Zamena austrijskih kruna za dinare 1920. godine (2. deo)“, Istorija 20. veka, god. XXXII, br. 2, (2014.), 75-89.
- Globočnik Damir*, „Ponarejevalci bankovcev Jožef Prelesnik, Jurij Potočnik in Franc Rupnik“, Zgodovina za vse, letnik XXII, št. 2, (2015.), 34-55.

Glišić Branko, Pečati i pečačene novčanice notafilije Srbije 1916-1921. (Valjevo: [Vlastita naklada], 2016.)

Geiger Vladimir, „Prilog bibliografiji radova o nostrifikaciji (žigosanju i markiranju) austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, i njihovoj zamjeni za dinarsko-krunske novčanice, 1918.-1920. – i popis važnijih radova o nostrifikaciji krunskih novčanica u Rijeci te u Austriji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Italiji”, *Obol*, god. LIV, br. 68, (2017.), 7-22.

Jerковић Соња Р., Народна банка Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца / Југославије 1918-1931. године (докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, 2018.)

Geiger Vladimir i *Ostajmer Branko*, „Nostrifikacija i zamjena austrougarskih krunskih novčanica u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca (1918. – 1921.): primjer trgovišta i kotara Đakovo”, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 14 (2019.), 107-140.

Поповић Дејан В., „Валутно питање и његове последице на ваљевски крај 1920. године“, *Гласник. Историјски архив Ваљево*, бр. 53, (2019.), 91-132.

Geiger Vladimir, „Krivotvorenje novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1918. – 1929. Nastojanja Narodne banke, Ministarstva financija i Ministarstva unutarnjih poslova u sprječavanju krivotvorina i otkrivanju krivotvoritelja – na primjeru ‘predunifikacijskih’ novčanica (austrougarske krune – ‘jugokrone’ i srpskog dinara)“, u: *Jugoslavija – između ujedinjenja i razlaza. Institucije jugoslovenske države kao ogledalo srpskih – hrvatskih odnosa 1918 – 1991.*, Knjiga 2, ur. Bojan B. Dimitrijević i Hrvoje Čapo (Beograd: Institut za savremenu istoriju – Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2022.), 31-64.

„Jugoslavija – Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca“ / „Ministarstvo financija“ / „1919. ‘Ljepljive marke’ na izdanju austrougarske krune“, <http://www.banknote.ws/COLLECTION/countries/EUR/YUG/YUG-SHS.htm>, pristup ostvaren 10. 6. 2022.

„Marke za ‘nostrifikaciju neprijateljskog novca’“ / „1919. Marke za denominaciju – ‘nostrifikaciju neprijateljskog novca’“, <http://www.ephila-stamps.com/index.php/jugoslavija-1918-1914/147-marke-za-qnostrifikaciju-neprijateljskog-novcaq>, pristup ostvaren 10. 6. 2022.

„Alois Rašin“, https://en.wikipedia.org/wiki/wiki/Alois_Rašin, pristup ostvaren 8. 11. 2022.

„Момчило Нинчић“, http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=момчило_нинчић, pristup ostvaren 8. 11. 2022.

„Велизар Јанковић“, http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=велизар_јанковић, pristup ostvaren 8. 11. 2022.

„Војислав Вељковић“, http://srpskaenciklopedija.org/doku.php?id=војислав_вељковић, pristup ostvaren 8. 11. 2022.